

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

Міжнародна науково-практична
конференція

**Соціально-економічні
аспекти розвитку
суспільства**

Матеріали

7 серпня 2020 р.

м. Одеса

УДК 33

Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. 70 с.

У збірнику представлені тези доповідей, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства”, яка була проведена Східноєвропейським центром наукових досліджень 7 серпня 2020 року.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур і широкий читацький загал.

Робочі мови конференції: українська, англійська та російська.

Видається в авторській редакції

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”, при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

**Research
Europe.org**

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

© Колектив авторів, 2020
© Східноєвропейський центр
наукових досліджень, 2020
© Research Europe, 2020

Офіційний сайт: researcheurope.org

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Goncharenko N. V.

Organic production as a perspective trend of environmental entrepreneurship in Ukraine..... 6

Прокопенко К. О.

Критерії оцінки результативності державно-приватного партнерства в аграрному секторі..... 9

Пухир С. Т.

Принципова відмінність поведінкової економічної теорії.....11

Рогач С. М.

Структурні зміни в умовах соціально-економічних трансформацій.....13

Свіргун А. Р.

Зовнішня торгівля товарами Вінницької області.....16

Тидір Н. І.

Актуальні питання сучасної податкової політики в Україні.....18

Фон Розен В. М.

Розвиток діяльності стартапів в Німеччині: екосередовище та фінансування...20

Шевченко А. П.

Негативні наслідки тінізації економіки.....22

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Запорожченко А. С.

Інструменти співпраці України і Туреччини в галузі економіки.....24

Пономарьова К. А.

Виклики та перспективи розвитку міжнародної торгівлі.....29

Ткаченко В. Д.

Формування розвитку вільної міжнародної торгівлі.....33

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Абдін А. В.

Розвиток механізму фінансування системи охорони здоров'я в Україні.....35

Чумакова І. Ю.

Ендаументи у розвитку закладів вищої освіти: механізми ефективного управління і контролю.....37

Хорошко М. Д.

Оценка финансового потенциала региона.....39

Яковлева А. М.

Забезпечення системи фінансової безпеки держави в період посилення міжнародної економічної кризи.....41

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ**Коваленко В. А.**

Оцінка ризик-менеджменту під час управління кредитним портфелем комерційного банку..... 43

Литвиненко С. Л.

Передумови гібридизації бізнес-моделей авіаперевізників в умовах пандемії COVID-19..... 45

Попович Д. І., Янчук Т. В.

Еко-спрямовані товари як ефективний інструмент маркетингу..... 47

Шевченко А. П.

Особливості організації інноваційного менеджменту на сучасних українських підприємствах..... 50

СЕКЦІЯ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**Дульська І. В.**

Інституційні важелі управління розвитком цифрової інфраструктури в Україні..... 52

Платонова І. О.

Зарубіжний досвід державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та можливості його використання в Україні..... 54

СЕКЦІЯ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ**Криворучко О. В., Сунічук О. М., Десятко А. М.**

Компетентісна модель формування фахівця з кібераудиту..... 58

Юрченко М. Є., Клименко Т. В.

Байєсовське моделювання страхових фінансових ризиків..... 60

СЕКЦІЯ 7. ПРАВО**Ніщимна С. О.**

Тлумачення дефініції “закупівлі” 62

Самойленко М. Н.

Правове обґрунтування міжнародних злочинів..... 64

СЕКЦІЯ 8. ТУРИЗМ**Єрко І. В., Качаровський Р. Є., Карпюк З. К., Чижевська Л. Т.**

Організація дозвіллевої діяльності в зоопарках..... 66

Іваненко О. І.

Міжнародний туризм в умовах глобальної кризи..... 68

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

UDC 338.432

JEL Classification: Q16

Goncharenko N. V., Ph.D. in Economics,
Docent of the Department of
Environmental Management and Entrepreneurship,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ORGANIC PRODUCTION AS A PERSPECTIVE TREND OF ENVIRONMENTAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Long exhausting using of natural resources, intensive anthropogenic impact on ecosystems and natural objects have led to fundamental changes in the environment. In recent years, climate change on Earth has become increasingly apparent, leading to an increase in the frequency of natural disasters and an increase in their destructive consequences. Since the beginning of 2020, two temperature records have been recorded in the Antarctic. For the first time in all the time of meteorological observations, the temperature here was 20.75 °C [1].

In 2019, 15 natural disasters occurred in the world, the losses from each of which exceed \$ 1 billion [2].

In order to adapt to climate change, to prevent and minimize their negative impact on the economic development of the country, justification and implementation of a number of measures is relevant, it will ensure sustainable economic development. One of the promising tools for the greening of the national economy is to stimulate the development of environmental entrepreneurship.

Environmental entrepreneurship is the activity of business entities in the production of goods, the performance of work and the provision of services to ensure environmental safety, the rational use of natural resources, improving the level of environmental protection in order to obtain a positive environmental and economic effect [3].

A promising sector of environmental entrepreneurship in the agricultural sector is the production of organic products. In accordance with the Law of Ukraine “On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products” organic production – activities related to the production of agricultural products (including all stages of the technological process, namely primary production (including collection), preparation, processing, mixing and related procedures, filling, packaging, processing, recovery and other changes in the condition of products), is carried out in compliance with the requirements of legislation in organic production, circulation and labeling of organic products [4].

Goncharenko, N. V. (2020). Organic production as a perspective trend of environmental entrepreneurship in Ukraine. *Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku suspilstva* (pp. 6 – 8). Odesa: Eastern European Center for Scientific Research.

In Ukraine, there are favorable climatic and economic prerequisites for the development of organic crop production:

1. Growth in consumer demand for organic agricultural raw materials, as well as processed organic products.

2. A significant land bank that can be used for the production of organic agricultural products in the future.

3. Formation and implementation of state policy on the greening of the agricultural sector as a whole and the development of organic agriculture.

4. Acceleration of the development of institutional support for the production of organic agricultural products (certification centers, specialized marketplaces, etc).

Understanding market prospects, the principles of organic production are actively introduced by domestic producers. According to the statistics of Swiss Research Institute of Organic Agriculture, at the beginning of 2020, more than 500 enterprises were certified in Ukraine. The main specialization is crop production.

The leading producers of organic agricultural products in Ukraine are PE "Agroecology", LLC "Agro Firm" Pole", FG "Integrated Agrosystems", PE "Granit-Agro", PE "Galex-Agro", JSC "Kyiv", NPF PE "Elitfito", LLC "Frukton-VN", JSC "Ethnoproduct", LLC "Arnika Organic", TD "Rivneholod", LLC "Adonis-Lux", LLC "Ukrolia", PE "Agroecology", LLC "Casper", LLC "Tsefei-Group", AltaKraina (Carranzaro Eurasia LLC), "Agrotrade Export" LLC, Molfar EKO and others. Starting from 2018, organic production is being transferred to the production unit of the agricultural holding "Astarta-Kyiv", LLC "Lis-Pens" LLC (Poltava region). The first stage of certification for growing organic products has already taken place at the agricultural company: corn, wheat, buckwheat, oats and soybeans on a total area of 1761 ha.

Despite the above favorable conditions, Ukraine is significantly behind in the number of certified producers of organic agricultural products (fig. 1).

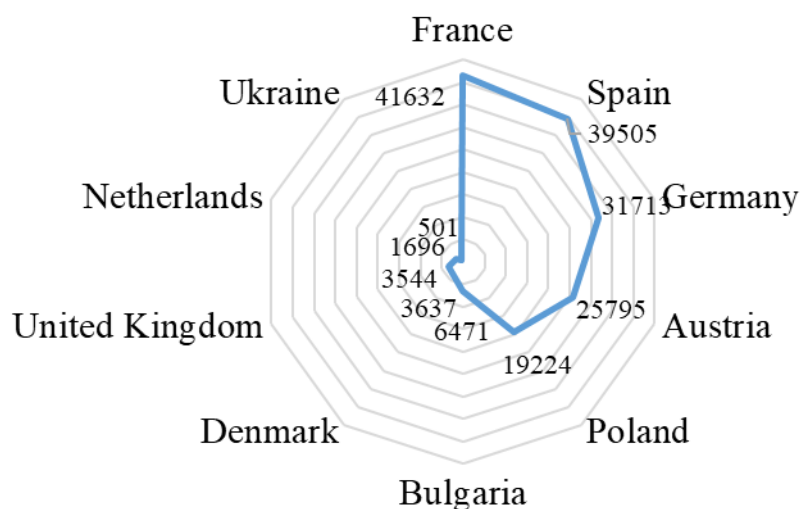

Fig. 1. Number of certified organic producers in the European Union and Ukraine, 2018

Source: [5].

In 2018, the leaders in the number of economic entities that received certification for compliance with international standards in the field of organic production were: France – 41632 enterprises, Spain – 39505, Germany – 31713.

To stimulate the implementation of organic farming principles in agrarian enterprises of Ukraine it is necessary to implement a set of measures aimed at improving the institutional and organizational infrastructure of organic production, in particular:

1. Improve the national certification system for producers of organic agricultural products.

2. Strengthen environmental requirements in the field of land protection.

3. Ensure competitive conditions in the market by introducing a transparent mechanism for the labeling of organic products, control over unscrupulous producers.

4. Develop logistics infrastructure, taking into account the special conditions for the storage and transportation of organic agricultural products.

An important direction of greening the economy of Ukraine and the agrarian sector is the development of organic production, in particular crop production. The transition to the principles of organic farming will help differentiate incomes of domestic producers, increase their export potential, as well as improve the quality of production and environmental parameters of production. At present, the natural and economic potential of the production of organic crop production in Ukraine is underutilized. This is hindered, first of all, by the imperfection of the system of certification of enterprises and the mechanism of labeling of organic products, the underdevelopment of logistics infrastructure. Solving these problems will provide an impetus to increase the number of producers of organic agricultural products, and increase their competitiveness in the markets.

References

1. V Antarktydi zafiksuvaly novyi rekord – temperatura pidnialas do 20 °C [In Antarctica, a new record was recorded - the temperature rose to 20 °C]. Retrieved from: <https://hromadske.ua/posts/v-antarktidi-zafiksuvali-novij-rekord-temperatura-pidnyalas-do-20c> [In Ukrainian].

2. Skladeno reitynh pryrodnykh kataklizmiv 2019 roku [The rating of natural disasters has been compiled for 2019]. Retrieved from: <https://ua.korrespondent.net/world/4177525-skladeno-reitynh-pryrodnykh-kataklizmiv-2019> [In Ukrainian].

3. Andrieieva, N. M., Kozlovtsseva, V. A. (2012). Ekolohichno chyste vyrobnytstvo v systemi ekolohichnoho pidpriemnytstva: systematyka naukovooho bachennia ta vzaiemozv'iazku [Environmentally friendly production in the system of environmental entrepreneurship: a systematics of scientific vision and relationships]. *Ekonomichni innovatsii: Zb. nauk. pr.*, 48, pp. 8 – 17 [In Ukrainian].

4. Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii: Zakon Ukrainy vid 03.07.2019, № 2496-VIII [On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products: Law of Ukraine of 03.07.2019, № 2496-VIII]. Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> [In Ukrainian].

5. FIBL Statistics. Retrieved from: <https://statistics.fibl.org>.

УДК 331.105:338.43

JEL Classification: L32, Q18

Прокопенко К. О., канд. екон. наук, старш. наук. співроб.,
старший науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, м. Київ

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Розвиток сільського господарства наразі потребує численних інноваційних інституційних змін. Ключовим компонентом розвитку сільського господарства є інституційний розвиток, де інституційні механізми визначаються як регулювання конкретних операцій [1]. Ключовими функціями держави та інших суб'єктів, які сприяють розвитку, є підтримка інституційного розвитку, що зменшить існуючі ризики [2].

Однією з основних форм взаємодії держави та бізнесу в аграрній сфері України має стати державно-приватне партнерство (ДПП). У сучасному світі державно-корпоративне співробітництво значною мірою забезпечує активізацію інноваційної діяльності і реалізацію інноваційної моделі розвитку економіки. Незважаючи на певну позитивну динаміку, показники інноваційної діяльності вітчизняних підприємств значно відстають від світових аналогів. Так, у США, Німеччині, Франції та Японії частка інноваційно активних підприємств коливається у межах 70 – 80 %, а в країнах ЄС частка підприємств, що впроваджують інновації, в 4 рази більша, ніж в Україні [3]. Фактично в Україні лівову частку фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі, як і в економіці в цілому, становлять власні кошти підприємств, а також іноземні інвестиції та інші джерела.

Механізм співробітництва між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором у вигляді ДПП дозволяє забезпечувати узгодження та врахування взаємних інтересів держави і бізнесу в реалізації спільних інноваційно-інвестиційних проектів, цільових галузевих програм тощо. Для держави основними перевагами такого партнерства є активізація інвестиційної діяльності, ефективне управління майном, підвищення ефективності ринкової інфраструктури, стимулювання підприємницької діяльності. Для приватного бізнесу переваги, насамперед, полягають у доступі до ресурсів, використання яких раніше було неможливим, спрощенні дозвільних процедур, розширенні можливості отримання кредитів на пільгових умовах під державні гарантії.

Рівень фактичної участі приватного підприємництва в спільних державно-приватних проектах в аграрному секторі може зростати або, навпаки, зменшуватися залежно від обраної форми партнерства і частки власника приватного підприємства. У ході дослідження виявлено, що: 1) при досягненні мети сталого розвитку сільських територій переважатимуть інтереси і зобов'язання держави, 2) при сталому розвитку аграрного виробництва – інтереси і зобов'язання бізнесу, а 3) при проведенні модернізації галузей – інтереси і зобов'язання підприємців і держави приблизно рівні.

В угоді першого типу ставиться мета створення нових робочих місць, підвищення доходів населення, благоустрій територій тощо. Найбільшим від реалізації цієї угоди є соціальний ефект. В угоді другого типу, де переважають зобов'язання бізнесу, відповідно і вигода бізнесу переважає над вигодою суспільства. Результатом такого партнерства є економічний ефект, тобто отримання максимальних прибутків для розширеного відтворення, зменшення періоду окупності інвестицій, зростання фінансової стійкості та продуктивності праці. В угоді щодо модернізації галузі, держава зацікавлена в забезпеченні зростання виробництва продукції, її якості, конкурентоспроможності на основі модернізації галузі. Результатом такої угоди є комплексний ефект, який поєднує економічний, соціальний та екологічний ефекти.

У зв'язку з цим для оцінювання ефективності реалізації проектів ДПП необхідно використовувати декілька критеріїв ефективності – для приватного сектора та держави. Для приватного сектора це фінансова ефективність державно-приватного партнерства: внутрішня норма дохідності проекту, фондівдача, період окупності, тощо.

Критерієм оцінки ефективності реалізації проекту ДПП як приватним, так і державним учасником є ресурсна ефективність, яка характеризує вплив певного виду ресурсу на реалізацію проекту державно-приватного партнерства.

Ефективність з точки зору держави як учасника угоди ДПП характеризується показниками соціальної ефективності, які вимірюють соціальні наслідки реалізації проекту ДПП. Мова йде, насамперед, про задоволення культурних, освітніх потреб населення як кінцевих споживачів, забезпечення доступності таких послуг, врахування інтересів незахищених верств населення та працівників підприємства, заходи спрямовані на покращення умов праці та життя людей тощо. Екологічну ефективність характеризує вплив проекту ДПП на довкілля. Вона полягає в запобіганні шкоді, яка могла б виникнути при відсутності природоохоронної діяльності.

Розробка цілісної системи показників ефективності ДПП необхідна для визначення доцільності вибору моделі ДПП у діючих умовах та оцінки загальної результативності їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Davis, L. E. & North, D. C. (1971). Institutional Change and American Economic Growth. Cambridge University Press, Cambridge.

2. Dorward, A., Fan, S., Kydd, J., Lofgren, H., Morrison, J., Poulton, C., Rao, N., Smith, L., Tchale, H., Thorat, S., Urey, I. & Wobst, P. (2004): Institutions and economic policies for pro-poor agricultural growth. Development Policy Review 22, (6), 611 – 622.

3. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України. Київ : НІСД, 2013. 71 с.

УДК 330.88

JEL Classification: A11

Пухир С. Т., д-р. екон. наук, доцент,
доцент кафедри цифрової та міжнародної економіки,
ДВНЗ “Університет банківської справи”, м. Львів

ПРИНЦИПОВА ВІДМІННІСТЬ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

За трактуванням Річарда Талера – одного з основоположників поведінкової економіки – це економіка збагачена знаннями із психології та інших суспільних наук, цікавіша і захопливіша ніж традиційна, це вдосконалена версія економічної теорії [1, с. 26]. Поведінкова економічна теорія це теорія про те, як людина формує думку і приймає рішення у ситуаціях невизначеності, під впливом різних психологічних чинників.

Поведінкова економічна теорія є одним із сучасних дослідницьких підходів, які вважаються альтернативними основному, найбільш поширеному до цього часу неокласичному напряму економічної науки. До поведінкової економіки можна віднести цілу сукупність теорій, у рамках яких розкривається процес прийняття рішень у різних галузях економіки різними суб'єктами на відповідних рівнях господарювання.

Теоретико-методологічним підходом поведінкова економіка принципово відмінна від неокласичної парадигми, яка ставить на перше місце не процес прийняття рішення, а його кінцевий результат. З методологічної точки зору головною характерною рисою поведінкової економіки стало активне використання експериментальних методів, які переважно проводились у лабораторних умовах. Із змістовної точки зору її найважливішою методологічною особливістю є відмова від загальноприйнятої моделі раціонального вибору – поведінкового фундаменту на якому традиційно відбувалася і продовжує відбуватися чи не найбільша частина сучасного економічного аналізу [2]. Поведінкова економічна теорія не обмежується лише описовими методами, а спрямована на побудову узагальненої моделі прийняття рішень.

Мета досліджень у рамках поведінкової економічної теорії – зрозуміти яким чином здійснюється реальний процес прийняття рішень, які економічні чинники та умови його детермінують, які тенденції та закономірності притаманні даним процесам прийняття рішень.

Представники поведінкової економічної теорії вважають необхідним відмовитися від постулатів максимізації корисності або прибутку і

замінити їх іншими, більш реалістичними конкретними поведінковими припущеннями. Таким чином, поведінкова економіка будується на теоретичних підходах, що відрізняють її від існуючих, традиційних напрямів економічної науки.

Поведінкова економічна теорія відрізняється підходом і до її розуміння сутності економічної поведінки людини. Так, класична економічна наука в якості основного діючого суб'єкта розглядає “людину економічну” (*homo economicus*), здатного приймати ідеальні раціональні рішення, які враховують всі можливі ризики і, які приносять максимальну особисту вигоду. Саме поведінка такої “людини економічної” покладена в основу поведінкової класичної науки різних моделей суспільного середовища. В реальності зазначеними здібностями не може володіти жодна людина. Проте в теорії таку “людину економічну” дуже зручно використовувати саме у моделюванні: вона робить логічний беззаперечний вибір і володіє значною часткою передбачуваності.

Реальна дійсність складніша за класичну модель, у ній завжди присутні емоції, почуття та навіть помилки. Отже, складається теоретико-методологічне протиріччя: єдиної “людини економічної” в реальності елементарно не існує, проте це поняття активно застосовують в теорії.

Таким чином, постає питання: наскільки є суттєвими неекономічні чинники, а саме психологічні і соціокультурні, що можуть безпосередньо впливати на прийняття рішень суб'єктами і навіть переважити такі матеріальні вигоди як гроші, до використання яких у якості основного стимулу діяльності економічного суб'єкта звикли економісти економічного і неокласичного напрямів [3, с. 17]. Дати відповідь на це питання, а також розширити межі уяви про поведінку раціонального суб'єкта могла нова галузь науки – поведінкова економічна теорія, яка об'єднала психологію та економіку.

У 1960 – 1970 роках з'явилися роботи, присвячені становленню поведінкової економіки, в яких систематично демонструвались відхилення поведінки людей від раціонального. Авторами найбільш відомих робіт були М. Алле, Д. Канеман, С. Лихтенштейн, Г. Райфа, А. Тверски, Б. Фішхоф, Р. Талер.

Список використаних джерел

1. Річард Т. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. С. Крикуненко. Київ : Наш формат, 2018. 464 с.
2. Поведінкова та експериментальна економіка. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/retrieve/51563/2лекцій.pdf>.
3. Поведенческая экономика: современная парадигма экономического развития : монография / под ред. Г. П. Журавлевой, Н. В. Манохиной, В. В. Смагиной. Тамбов : Издат. дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2016. 340 с.

УДК 330.341

JEL Classification: O10

Рогач С. М., д-р. екон. наук, професор,
завідувач кафедри економіки
підприємства ім. проф. І. Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних трансформаційних умовах питання дослідження специфіки структурних змін національних економік набувають привертають увагу як науковців так і практиків. З теоретичної, методологічної та практичної точок зору дослідження природи цих змін та виявлення особливостей їхнього перебігу в економіці дає можливість обґрунтувати основні напрями і способи реалізації прогресивних структурних перетворень.

Еволюція структури економіки стала безпосереднім предметом наукового дослідження у другій половині ХХ ст., коли у світі відбувалися кардинальні зміни в основних процесах суспільно-економічного розвитку. Економічною теорією напрацьовано чисельні концепції, що пояснюють трансформації економічних і соціальних структур, зокрема: теорія циклічних та структурних трансформацій економіки (К. Кларк); теорія трьох хвиль (А. Тоффлер); теорія постіндустріального суспільства (Д. Белл, А. Туррен); теорія стадій економічного зростання (У. Ростоу); концепція нового або інформаційного суспільства (П. Друкер); корпоративної економіки та суспільства достатку (Дж. К. Гелбрейта); інформаційної економіки (М. Порат) та інші.

Класично економічну структуру розглядають як сукупність сталих зв'язків між елементами економічної системи, які забезпечують збереження та утримання її основних властивостей за різних зовнішніх і внутрішніх змін, та визначає довгострокові характеристики тієї чи іншої економічної одиниці, що розглядається. Втілюючи економічні та технічні умови організації господарської діяльності, економічна структура встановлює загальні рамки економічної активності, а економічний режим виступає однією з характерних компонентів структури даної економіки [1].

Структурні зміни в економіці є змінами пропорцій між елементами економічної системи упродовж певного часу. Науковці розглядають структурні зміни як у широкому, так і вузькому розумінні. У вузькому

розумінні – це зміни у продуктово-галузевої структурі економіки. У широкому ж розумінні до цих змін слід додати й зміни у складі виробництва і споживання ресурсів: інвестицій і основного капіталу (галузева, технологічна, вікова та інші структури), трудових ресурсів, матеріальних та енергетичних ресурсів [2, с. 49].

Зміни в економічній структурі відбуваються насамперед під впливом суспільних потреб, які постійно змінюються, та через нагромадження капіталу. Безпосередньою причиною структурних змін в економіці вважають розвиток системи суспільних потреб. Будь-яка зміна у побудові економічної системи має структурний характер. Найбільш значущі якісні зміни у структурі економіки визначають як економічні зрушення. Вони виступають основою, каркасом формування нової якості продуктивних сил, техніко-виробничих та економічних відносин.

Структура будь-якої економіки не є постійною: одні галузі і види виробництв характеризуються бурхливим розвитком, інші, навпаки, уповільнюють темпи свого зростання, зазнають стагнації. При цьому, структурні зміни в економіці можуть мати стихійний характер, а можуть бути регульованими з боку держави у процесі здійснення структурної політики.

Десятирічний досвід існування незалежної України і реформування її економічного простору створюють практичне підґрунтя сучасного ставлення до вирішення структурних проблем. Структурна трансформація економіки за методом прискореної лібералізації економічних відносин, що проводилася на початковому етапі реформування, через недооцінку внутрішніх умов і особливостей національної економіки призвела, великою мірою, до втрати керованості економічними процесами, гіперінфляції і значному спаду виробництва, унаслідок чого структурна розбалансованість економіки поглибилася ще більше [3].

Формування відсталого структури економіки є, насамперед, наслідком слабкості державних інституцій, відсутності в країні стратегії структурної перебудови, із чітко сформованим баченням майбутніх структурних орієнтирів та дієвої науково-технологічної політики, несприятливим середовищем для підприємництва та інвестицій, в тому числі іноземних.

Гармонізація структурних пропорцій економіки, за рахунок більш ефективного розподілу наявних ресурсів є основою підвищення продуктивності виробництва та розширення бази економічного зростання трансформаційних економік [4].

На сучасному етапі структурна трансформація економіки України переходить в іншу площину. Ключову роль в активізації відтворювальних процесів починають відігравати не стільки форми власності, скільки пропорції реального сектора економіки. Головним компонентом раціональної структурної політики нашої держави на сьогодні має стати розробка довгострокової стратегії структурної перебудови відтворення, відповідно до якої можна було б послідовно позбавлятися неефективних підприємств і галузей та надавати прискорення розвитку потенційно

життєздатних ланок вітчизняної економіки. При цьому, одним із основних напрямів структурної політики держави має бути підвищення конкурентних переваг національної економіки. У випадку ж збереження пасивної ролі держави, перспективи основних галузей економіки та високих технологій в Україні залежатимуть від того, чи встигне великий бізнес, який уже має достатній капітал, розвинути цей напрям, чи він приречений на зникнення під потужним конкурентним тиском якісного імпорту, що безперервно оновлюється. Слід відзначити, цілеспрямована структурна політика держави значно краща, ніж індивідуальний лобізм проектів, у більшості повністю закритий від суспільної експертизи та контролю.

Світовий досвід засвідчує, що не ринкова стихія, не анархія, а правильний вибір фокусу для концентрації національних ресурсів та розвитку науки має надзвичайно важливе значення для сталого інноваційно-орієнтованого розвитку. Україна має власні наукові школи, унікальні технології на рівні найвищих світових зразків. Навіть в умовах найгострішої кризи вдалося не тільки зберегти, а й в окремих напрямках розвинути і підвищити їх конкурентоспроможність на світовому ринку, що свідчить про інноваційний потенціал країни. Як підтверджують експерти, на сьогодні стан української науки, технологій, інновацій залишається дуже складним. Посилюються процеси деінтелектуалізації українського суспільства, погіршується рівень наукового забезпечення вітчизняного виробництва, прогресуючого скорочення набуває фінансування наукових досліджень та розробок.

Визнаючи пріоритетність розвитку наукомістких виробництв і технологій, слід зазначити, що відновлення усього їх спектра є економічно не підйомним і не раціональним навіть у розвинених країнах. Виходячи з цього, пріоритет у структурних змінах має належати високотехнологічним наукомістким виробництвам, виробництвам засобів для розвитку матеріальної бази науки, освіти, виховання і культури, а також вітчизняним виробництвам, орієнтованим на забезпечення внутрішніх потреб країни та заміщення імпорту. Серед вітчизняних виробництв перевагу повинні отримати ті, які здатні забезпечити найвищий мультиплікативний ефект зростання виробництва і зайнятості. Стосовно виробництв, орієнтованих на експорт, потрібно насамперед розвивати ті, що допомагають зайняти певні ніші у світовому відтворювальному процесі. У сучасних умовах глобалізації економічних зв'язків це особливо актуальним, оскільки поєднує партнерів і забезпечує умови для майбутнього стійкого лідерства у певному сегменті світового відтворювального процесу.

При умові відсутності активних структурних змін нинішня експортно-сировинна модель розвитку економіки загрожує подальшою соціально-економічною диференціацією регіонів, поглибленням точковості їх розвитку, посиленням дезінтеграційних процесів. Роль держави у формуванні та реалізації структурної політики має полягати не в

управлінні конкретними підприємствами чи їх опікуванні, а у побудові довгострокової політики через розробку пріоритетів та механізмів їх реалізації, орієнтованих на досягнення сталого розвитку через забезпечення продовольчої, енергетичної та економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Бернар Ив., Жан-Клод К. Толковый экономический и финансовый словарь: в 2-х т. Т.2. Москва : Международные отношения, 1994. 574 с.
2. Геєць В. М., Шинкарук Л. В., Артёмова Т. І. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія. Київ : Ін-т екон. та прогнозування, 2011. 696 с.
3. Ключові структурні проблеми економіки України та напрями їх розв'язання. URL: <http://soskin.info/ea/2002/1/20020171.html>.
4. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19801/06--Shynkorenko.pdf>.

УДК 339.56

JEL Classification: F10

Свіргун А. Р.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Науковий керівник:

Атаманчук З. А., канд. екон. наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Зовнішньоторговельний оборот товарів Вінницької області протягом 2015 – 2019 років має стійку тенденцію до зростання у зв'язку з ростом як експорту, так і імпорту. Зокрема, за ці 5 років обсяги експорту зросли на 71,9 %, імпорту – майже вдвічі (на 236,9 %), відповідно обсяг зовнішньоторговельного обороту збільшився на 75,7 % [1]. Сальдо зовнішньоторговельного балансу є стабільно позитивним, що свідчить про переважання експортних операцій над імпортними.

Динаміка експорту та імпорту товарів Вінницької області за 2015 – 2019 роки представлена на рис. 1.

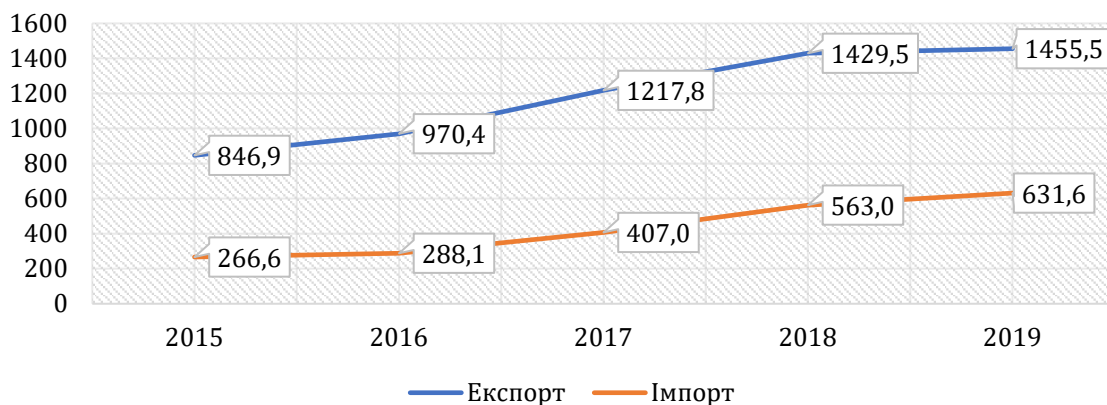

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів Вінницької області за 2015 – 2019 рр., млн дол. США

Джерело: [1, 2].

Крім того, позитивним є збільшення кількості зовнішньоторговельних партнерів у підприємств Вінницької області за ці роки. Так, у 2015 році суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності Вінниччини співпрацювали з партнерами зі 121 країни світу, у 2016 році – зі 137 країн, у 2017 році – зі 142 країн, у 2018 році – зі 138 країн, а в 2019 році співпраця здійснювалась з контрагентами зі 148 країн світу.

Як це відображено на рис.2, географічна структура експорту товарів Вінниччини є досить різноманітною. До першої десятки входять країни Азії, Європи, зокрема Європейського Союзу та Африки. У 2015 – 2018 роках лідером за обсягами експорту з Вінниччини була Індія. Основу експорту до Індії складала олія. У 2019 році обсяги експорту стрімко скоротились, перемістивши Індію з першого місця на шосте. Водночас, значно зросли обсяги експорту до Китаю (на 163,8 %), Польщі (на 127,2 %), Єгипту (на 144 %), Німеччини (на 115,2 %), Нідерландів (на 152,4 %), Туреччини (на 68,3 %).

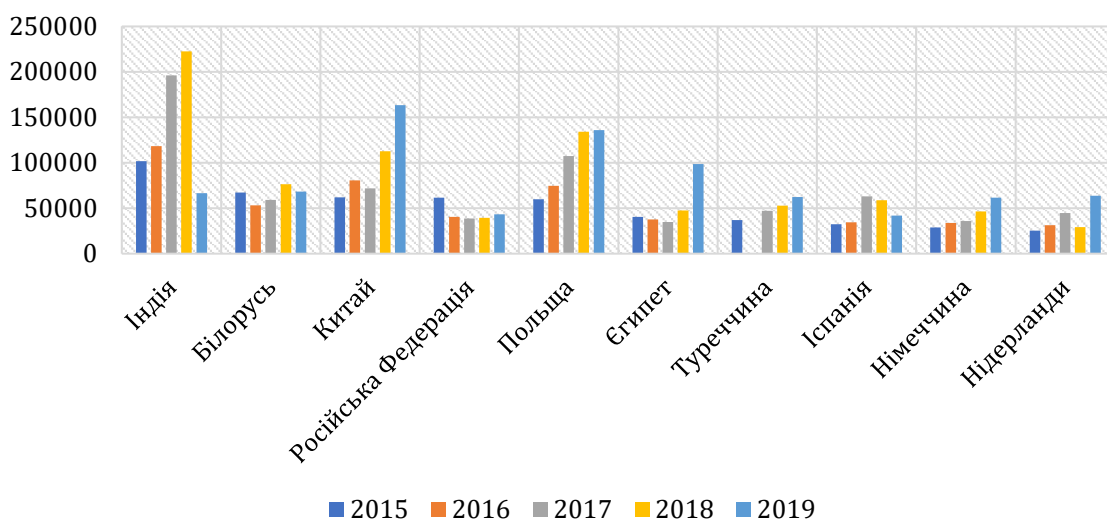

Рис. 2. Динаміка експорту товарів Вінницької області до основних країн-партнерів за 2015 – 2019 рр.

Джерело: [1, 2].

Оснoву товарної структури зовнішньої торгівлі регіону складають: продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження; машини, обладнання та механізми; готові харчові продукти. Вагома частка належить деревині та виробам з деревини, живим тваринам, продуктам тваринного походження, продукції хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості.

Таким чином, результати аналізу динаміки та структури зовнішньої торгівлі товарами Вінниччини за 2015 – 2019 роки дозволяють зробити висновок, що в області спостерігається тенденція зростання обсягів експорту та імпорту, що пояснюється поживавленням економіки регіону.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Вінницькій області. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php> (дата звернення: 28.07.2020).
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 28.07.2020).

УДК 336.221

JEL Classification: H20

Тидір Н. І., аспірант,
ВНЗ “Національна академія управління”, м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Нова парадигма розвитку українського суспільства полягає у розбудові соціально орієнтованої ринкової економіки й, відповідно, створенні соціальної держави. Задля цього необхідні суттєві демократичні перетворення. У повній мірі це стосується й податкової політики.

Під податковою політикою зазвичай розуміємо діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до бюджету держави. Демократичні перетворення мають проходити у всіх сферах життя, а найбільша складність цієї трансформації полягає у знаходженні “золотої середини” – оптимального співвідношення прав та інтересів держави й народу. Податкова політика в системі взаємовідносин держави і народу посідає провідне місце. Досвід минулого та сучасна практика різних країн

переконають в тому, що податки є надзвичайно важливим інструментом реалізації стратегії суспільного розвитку. Податкова політика є складовою економічної політики, важливим фінансовим інститутом, за допомогою якого держава здійснює такі свої функції, як підтримання правопорядку й економічної могутності країни, перерозподіл національного багатства. Розумна податкова політика, її взаємоузгодженість з іншими діями держави сприяють економічному розвитку і соціально-політичній стабільності суспільства [1, с. 112].

Змушені констатувати, що сучасна податкова політика України не відображає специфіки процесу розбудови ринкової економіки, не враховує тенденцій розвитку податкової системи економічно розвинених країн і світового досвіду в цілому. Тому актуальним залишається забезпечення формування такої системи оподаткування, яка сприяла б розвитку економіки, формуванню повноцінних суб'єктів ринку з одночасним поступовим вирішенням проблеми скорочення дефіцитності бюджету та досягнення фінансової стабілізації з подальшим переходом до економічного зростання. Приведення існуючої податкової політики у відповідність з соціальними потребами суспільства і визначення пріоритетів розвитку не лише для економічного зростання країни, але і для забезпечення нормального, а отже, якісного рівня життя населення є наразі першочерговим завданням.

Наразі в наукових колах, серед практиків-податківців, пересічних громадян та ЗМІ, багато йдеться про лібералізацію податкової системи та/або податкової політики. Це означає, що реформування податкової системи має буде спрямоване на певне спрощення системи оподаткування (проще кажучи, зменшення регуляторних труднощів), й разом з тим, врахування інтересів держави й платників податків. Останнім часом у сфері лібералізації податкової системи зроблено чимало реальних кроків, що дозволило Україні помітно поліпшити позиції в рейтингу Світового банку за простотою ведення бізнесу. Однак цей процес ще не закінчено, враховуючи масштаби тіньового капіталу.

Податкова реформа в нашій країні проводиться останніми роками настільки часто, що вже й пересічний громадянин стає експертом у цьому питанні. До того ж частота проведених реформ нівелює вже саме її поняття як таке. Але позитив у цьому є: можливо, все-таки якась із реформ і стане реформаторською за своєю суттю, яка задовольнить як державу в питаннях наповнення бюджету, так і бізнес у питанні сплати податків [3].

Одним із основних важливих податкових нововведень останньої реформи стала реалізація адміністративної реформи, а саме розділення функцій формування державної фіскальної політики та її реалізації. Міністерство фінансів нині стає єдиним центром прийняття управлінських рішень у сфері бюджетно-фіскальної політики. Функцію аналізу й прогнозу сплати податків, блок інформаційного забезпечення – бази даних (окрім реєстрів), політика обліку платників і планування їх перевірок, рівень касації скарг, усю законодавчу й нормативну ініціативу запропоновано надати

Міністерству фінансів. Також пропонується перевести функції з податкового контролю до вищої ланки структури податкових органів, а на місцях, саме в інспекціях, залишити тільки сервісні функції; вивести зі складу податкових органів органи податкової міліції та створити новий правоохоронний орган – Службу фінансових розслідувань у складі Міністерства фінансів. Повноваження Служби фінансових розслідувань визначаються законом. На сьогодні такого проекту закону поки що немає. Передбачається, що до набрання чинності законом України щодо Служби фінансових розслідувань у складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б., Піскова Ж. В. Нова парадигма розвитку податкової політики в Україні. *Філософія. Культура. Життя: міжвузів. наук. зб.* 2015. Вип. 42. С. 112 – 122.
2. Богатирьова Є. М. Податкова політика: сутність та принципи формування. *Науковий вісник ОНЕУ.* 2012. № 10 (162). С. 202 – 212.
3. Що обіцяє податкова лібералізація? URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008524.

УДК 338.24

JEL Classification: M13

Фон Розен В. М., канд. екон. наук, доцент, докторант,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”, м. Київ

РОЗВИТОК ДІЯЛЬНОСТІ СТАРТАПІВ В НІМЕЧЧИНІ: ЕКОСЕРЕДОВИЩЕ ТА ФІНАНСУВАННЯ

Інновації, новітні технології та підприємництво дають необхідний поштовх для подальшого розвитку всіх сфер економіки. Високотехнологічні галузі характеризуються значними показниками інвестицій, високою рентабельністю інвестицій та низьким рівнем дивідендів. Високотехнологічні компанії – це, насамперед, швидкозростаючі компанії, але це зростання не є безкінечним і під впливом конкуренції відбувається подальше стримування цін та зниження рівня прибутку [1, с. 380 – 381; 2, с. 194 – 222; 3, с. 1 – 12]. В своєму розвитку майже кожна фірма, без залежності від її галузевої приналежності, проходить через відповідні

промислові життєві цикли, початковим з яких є, так звана, стадія стартапу. Початок діяльності високотехнологічних компаній завжди є пов'язаним з ризиком і невизначеністю, але характеризуються суттєвими очікуваннями щодо можливості отримати доступ до нових ринків. Цікавою з точки зору дослідження розвитку діяльності стартапів є практика Німеччини, країни з високим промисловим потенціалом і традиційним підходом до ведення бізнесу.

Кожної четвертої години в Німеччині створюється стартап. Ці стартапи потребують підтримки та фінансування.

Розглянемо розподіл фінансування інвесторами стартапів за напрямками діяльності в Німеччині (рис. 1).

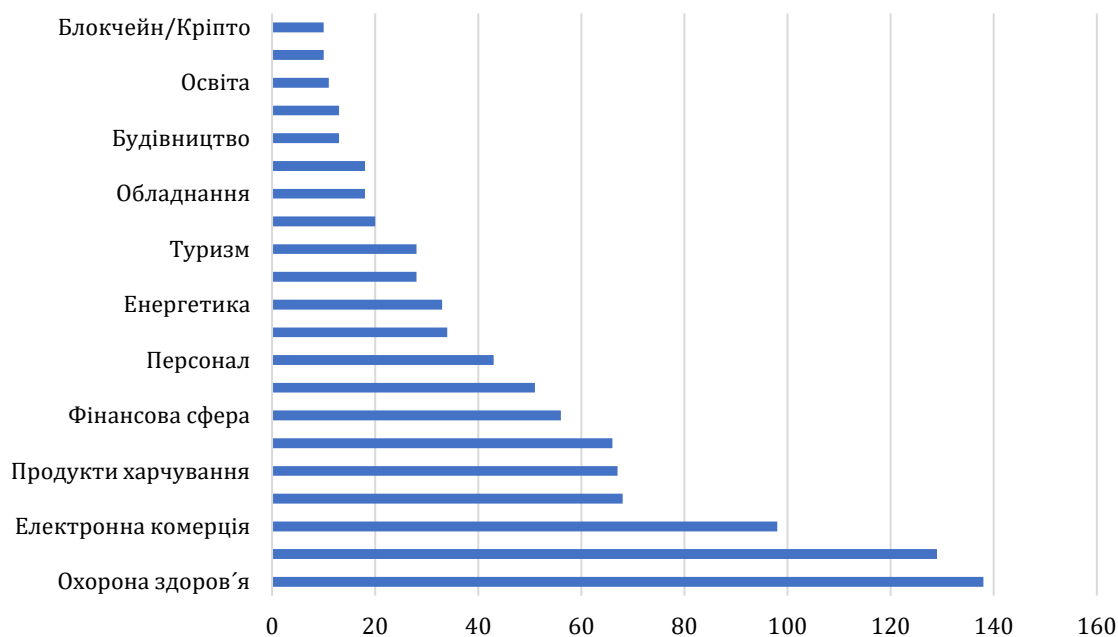

Рис. 1. Особливості фінансування стартапів за напрямками діяльності в Німеччині в другому півріччі 2019 року

Джерело: [4].

Звертає на себе увагу, що серед зазначених напрямів переважає напрям, пов'язаний з діяльністю в сфері охорони здоров'я, майже 140 профінансованих стартапів, та електронна комерція. В першу трійку входить також діяльність, пов'язана з виробництвом і переробкою продуктів харчування. Промисловість і фінансова сфера не є переважаючими.

Серед активних інвесторів (всього 2944 в 2019 році) склали: 2191 – бізнес ангели, 351 – венчурні фонди, 234 – підприємства, 168 – інші. Бізнес ангели, в загальній кількості 2191, на 51 % є фізичними особами і лише 6,3 % з них є іноземцями. Якщо визначити вік стартапів за трьома відповідними “життєвими” колами, то першому колу буде відповідати вік 23 місяці, другому – 37 місяців, третьому – 47 місяців. Стосовно активності, наприклад, бізнес ангелів, то можна визначити супровід приблизно по 2,5 на кожному колі. Майже всі стартапи отримують фінансування вже на першому колі, це означає в перші 23 місяці свого існування.

В Німеччині обіймаються питаннями фінансування стартапів не лише приватні інвестори, а і державні. Поширеною є практика, так званого, державного приватного партнерства. Головним інвестором є Федеральний уряд, потім Банківська група KfW і 18 підприємств. Державні інвестори демонструють при цьому більшу активність ніж приватні венчурні інвестори.

Зараз світ стоїть перед новими викликами, які продиктовані умовами пандемії. Перед цими викликами поставлені економіки держав. Щодо підприємств, які знаходяться на початку свого промислового життєвого циклу, то це питання виживання. Відповідно до цього потрібним є вирішення питання зовнішнього фінансування та підтримки. Питання наявного ноу-хау – це питання, яке лишається за стартапом.

Список використаних джерел

1. Bodie, Z., Kane, A., & Marcus, A. J. (2019). *Essentials of Investments, Eleventh Edition*. New York, NY: McGraw-Hill Education.
2. Casson, M., Yeung, B., Basu, A., & Wadeson, N. (2006). *The Oxford Handbook of Entrepreneurship*. Oxford, UK: Oxford Handbooks.
3. Faltermeier, J. F. & Justus, X. (Hrsg). (2019). *Entrepreneurship & Intrapreneurship: Same or Different? Beiträge zur Konferenz an der Ostbayerischen Technischen Hochschule Regensburg*. Lüdenscheid: RAM-Verlag.
4. IIT / Startupdetector Report 2019. Abgerufen von: <https://www.startupdetector.de/iit-startupdetector-report-2019>.

УДК 330.101

JEL Classification: E26

Шевченко А. П.,
здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тінізація національної економіки є одним із найважливіших проблемних аспектів сучасного розвитку будь-якої країни. За роки незалежності України обсяги тіньової економіки в нашій країні постійно зростали і досягли таких масштабів, що відчувається її негативний вплив на всі сфери життя українського суспільства та ставить під загрозу уся легальну економіку держави.

В основі існування та процвітання будь-якої держави лежить її економічний розвиток. В умовах ринкового середовища з метою реалізації ефективної політики управління важливим є проведення економічного аналізу усіх процесів та явищ, що відбуваються в країні. Тінізація економіки здійснює значний вплив на всі економічні процеси, тому ігнорування цього явища спричиняє серйозні помилки при визначенні макроекономічних показників, показує неадекватну оцінку процесів і тенденцій, обумовлює тактичні й стратегічні прорахунки під час прийняття відповідних управлінських рішень [1].

У структурі тіньової економіки виділяють три види діяльності [2]:

- неофіційна економіка – охоплює легальні види діяльності, пов'язані з виробництвом товарів і послуг, які не фіксуються офіційною статистикою;
- фіктивна економіка – це діяльність, пов'язана з одержанням обґрунтованих вигід суб'єктами господарювання (хабарництво; шахрайські способи одержання грошей);
- підпільна економіка – це заборонені законом види економічної діяльності (незаконне виробництво й збут товарів і послуг; виробництво зброї, наркотиків, контрабанду; діяльність осіб, що не мають юридичного права займатися цим видом діяльності (лікарі, адвокати, які практикують без ліцензії).

Тінізація національної економіки обумовлена такими факторами, як [3]:

- нестабільність податкового законодавства, високий податковий тиск і нерівномірність податкового навантаження на суб'єкти господарювання, низький рівень податкової дисципліни;
- надмірне регулювання підприємницької діяльності;
- низький рівень заробітної плати в державному секторі економіки;
- корупція в державних органах та органах місцевого самоврядування;
- правова незахищеність суб'єктів господарювання від зловживань з боку посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування;
- недостатньо прозора процедура приватизації державного майна.

Таким чином, тіньова економіка обумовлює виникнення комплексу негативних наслідків, основними серед яких є скорочення обсягів фінансового ресурсу держави, зростання податкового навантаження на легальний сектор економіки, зниження інвестиційної привабливості національної економіки, видача зарплати у конвертах тощо.

Список використаних джерел

1. Кутузов М. Р. Тіньова економіка : виникнення, трансформація, способи впливу. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2004. № 5. С. 175 – 180.
2. Ярмоленко А. Тіньова економіка. *Політика і час*. 1996. № 5. С. 51 – 54.
3. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка : навч. посіб. Львів : “Магнолія 2006”, 2008. 464 с.

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 351.88

JEL Classification: F00

Запорожченко А. С., аспірант,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв

ІНСТРУМЕНТИ СПІВРАЦІ УКРАЇНИ І ТУРЕЧЧИНИ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ

Туреччина є морським сусідом України, з яким нашу країну поєднують й інші аспекти, зокрема вигідні торговельні відносини та інтереси безпеки в Чорноморському регіоні. Також після анексії Криму Російською Федерацією та початку війни на Сході України, Туреччина підтримує нашу країну у питаннях територіальної цілісності, суверенітету України, а також за надає підтримку етнічним кримським татарам, які знаходяться в окупованому Криму. В той самий час ми спостерігаємо для України негативну динаміку двосторонніх економічних відносин після 2016 року, адже позитивне сальдо у зовнішньоторговельному балансі на користь України зменшується, а у сфері торгівлі послугами зростає негативне сальдо. Так, позитивне сальдо торгівлі товарами 2016 року дорівнювало +1,920, а 2019 року +0,265. Щодо торгівлі послугами, то сальдо було негативним і в 2016 року і дорівнювало -90,1, 2019 року – -359,1 [8]. Тож звертаючи увагу на погіршення торговельного балансу між Україною і Туреччиною (а остання довгий час займала другу позицію в експорті України), ми вирішили дослідити які інструменти співпраці між Україною та Туреччиною існують в галузі економіки, з'ясувавши їх функції, припустивши, що їх недостатня розвиненість може призводити до розвитку негативних тенденцій в галузі торговельних відносин.

Спершу в Україні почала діяти загальна координація діяльності турецьких бізнесових компаній, яку здійснювала Українсько-турецька ділова рада (УТДР). Вона була створена у квітні 1991 року в рамках Угоди між Радою зовнішньоекономічних зв'язків Туреччини (DEIK) та Торгово-промисловою палатою України. УТДР в якості своїх функцій інформує про стан перспективи та стан розвитку економіки обох країн, про особливості законодавства, яке регулює зовнішню торгівлю, про оферти підприємств щодо співробітництва [5]. Також вказана ділова рада підготовлює зустрічі представників ділових кіл, конференції та семінари, здійснює пошук партнерів для співпраці.

Важливим інструментом співробітництва є Міжурядова українсько-турецька комісія з торговельно-економічного співробітництва. Її утворено відповідно до статті 10 Угоди про торговельно-економічне співробітництво між Урядом України та Урядом Турецької Республіки, що була укладена 4 травня 1992 року [9]. Згідно цієї статті вирішено створити українсько-турецьку міжурядову економічну комісію для сприяння виконанню Угоди й розгляду питань, які виникають у ході реалізації Угоди та для підготовки рекомендацій обом урядам щодо подальшого розширення двосторонніх економічних і торговельних зв'язків. Передбачалося, що Комісія буде складатися з представників Урядів обох країн, а її засідання відбуватимуться по чергово в Україні і Туреччині в узгоджені строки. Так, з 25 по 27 листопада 1996 року в місті Анкара відбулось Перше спільне засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. Через низку різних обставин спільні засідання Комісії у період з 1997 року до 2000 року не проводилися.

Робочими органами у рамках Комісії виступають: спільна туристична комісія, комітет з науково-технічного співробітництва, робоча група з питань сільського господарства, робоча група з питань будівництва, робоча група з питань співпраці у сфері паливно-енергетичного комплексу, спільний українсько-турецький комітет з рибного господарства, робоча група з питань державно-приватного партнерства [3]. Власне назви робочих ілюструють основні сфери співпраці та питання, що обговорюються під час засідання комісії.

Друге спільне засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва відбулося у грудні 2000 року в місті Києві. 2002 року, у січні було проведено третє засідання в Анкарі проведено. Четверте – в місті Київ 25 – 26 лютого 2004 року, п'яте – з 5 по 7 червня в Анкарі, шосте – з 27 по 29 березня 2007 року в Києві, сьоме – 25 травня 2010 року в Стамбулі. З усіх цих засідань таким, що поглиблював відносини між країнами, виглядало останнє, сьоме. Саме під час нього сторони підтвердили намір підписати Угоду про вільну торгівлю і вирішили продовжити консультації в липні 2010 року [7]. Восьме засідання відбулося 3 – 4 травня 2012 року, в Києві. Не зважаючи на той факт, що пройшло два роки між засіданнями комісій, особливих здобутків у створенні Зони вільної торгівлі між Україною і Туреччиною не спостерігалось. Сторони лише відмітили, що задоволені перебігом перемовин щодо укладання Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною. Непоганим досягненням цього засідання стали домовленості щодо створення Спільної робочої групи з питань науки, промисловості та

технологій, яка б визначила дорожні пріоритетні сектори розвитку двостороннього співробітництва, в тому числі і з третіми країнами [2].

Десяте спільне засідання відбулося 12 – 13 травня 2016 року в Києві. За результатами засідання Україна отримала можливість консультувати Туреччину з приводу безпеки атомних електростанцій, підготовки всіх категорій персоналу АЕС, стажування в Україні турецьких студентів і аспірантів. Також країни домовилися про партнерство в авіабудуванні і розвитку космічних технологій, зокрема Україна погодилася розробляти і виготовляти пасажирський літак TAN-158 на базі літака АН-158; транспортний літак для турецької сторони на базі літака АН-178; літак для турецької сторони на базі літака Ан-70. Туреччина зі свого боку дала обіцянку полегшати доступ українській металургійній продукції на ринок Туреччини. Окремі домовленості стосувалися також співпраці у будівельних і інфраструктурних проектах, зокрема для підтримки кримських татар. Важливим фактором було обговорення можливості вступу України у проект “Південний газовий коридор” в разі економічної доцільності і забезпечення недискримінаційного доступу до відповідних потужностей.

Наголосимо, що дане засідання Комісії було логічним продовженням реалізації домовленостей, досягнутих у ході П'ятого засідання Стратегічної ради високого рівня у рамках офіційного візиту Президента України Петра Порошенка до Турецької Республіки у березні цього року [6]. Зазначимо, що в окремих випадках інструменти політичного та економічного співробітництва не варто особливо розділяти, адже спільні питання можуть вирішуватися під час засідання будь-якої комісії незалежно від її профільного напрямку.

Одинадцятьте засідання Комісії відбулося в Анкарі 11 – 12 квітня 2018 року. На ньому було завершено переговорний процес щодо укладення Угоди про вільну торгівлю Україна-Туреччина. Окремий час було приділено обговоренню поліпшення інвестиційних можливостей для турецького бізнесу в Україні, можливостей участі турецької сторони у приватизації в Україні, участь Туреччини у проектах в галузі інфраструктури, енергетики, сільського господарства, промисловості, а також освіти, науки та культури. Цікавим видається обговорення багастороннього співробітництва під час засідання Міжурядової українсько-турецької комісії. Зокрема мова йде про торговельну взаємодію Туреччина – Катар – Азербайджан – Грузія – Україна, яка відкриє нові можливості для виробництва продукції з високою доданою вартістю й розширить транспортні потоки у нафтогазовій галузі. Наприклад мова йде про питання створення українсько-катарсько-турецької робочої групи з метою вироблення механізмів і маршрутів доставки скрапленого природного газу з Катару до України [1].

Дванадцяте засідання 2020 року поки не відбулося, керівники ще обговорюють умови та порядок денний її проведення.

Також були створені і діють торгові місії. Так, 25 –26 вересня 2018 року у Стамбулі відбулася Торгова місія, під час якої були проведені двосторонні зустрічі з офіційними чиновниками Туреччини, Українсько-турецький бізнес-форум, зустрічі підприємців двох країн у форматі B2B, а також освітній захід щодо особливостей ведення бізнесу в Туреччині [8].

Іншим інструментом співпраці України та Туреччини є бізнес-форуми (про які було згадано вище), які розвивають і поглиблюють співробітництво не тільки на рівні держав, а й на рівні громадян. Наприклад, 8 серпня 2019 року у рамках візиту Президента України Володимира Зеленського до Турецької Республіки у Стамбулі відбувся бізнес-форум, під час якого проведено презентацію інвестиційних проєктів у сфері розвитку інфраструктурних об'єктів України. Захід надав можливість вітчизняним компаніям встановити прямі контакти з турецькими партнерами і створити додаткові умови для активізації двостороннього торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва.

Ще одним інструментом є створена у Києві 2012 року Українсько-турецька ділова рада Міжурядова українсько-турецька комісія з торговельно-економічного співробітництва торгові місії Асоціація підприємців і промисловців України та Туреччини (TUSIB), яка координує діяльність раніше створених в Україні Спільки бізнесменів України та Туреччини (UTİAD), Спільки турецьких бізнесменів (OTİAD).

У 2019 році про свої плани щодо розвитку діяльності оголосила Асоціація кримських промисловців і підприємців Туреччини, України та Румунії (TURKSİD). Головною метою діяльності Асоціації є сприяння торгівлі, інвестиціям і виставково-ярмарковій діяльності.

Окремим виміром для активізації співробітництва у торговельно-економічній сфері є міжрегіональна взаємодія. На сьогодні партнерські відносини встановлені між 26 адміністративно-територіальними одиницями України та Туреччини. Наприклад, місто Миколаїв (обласний центр на Півдні України) має 13 міст-побратимів, одне з яких – турецьке місто Бурса. Між Миколаєвом та Бурсою 2009 року укладено Угоду про Співробітництво і основні напрямки співпраці – економічні, зокрема, сприяти створенню спільних турецько-українських підприємств у галузях: легкої промисловості; переробки сільгосппродукції; готельного бізнесу; туризму [4].

Таким чином, для реалізації відносин в галузі економіки між Україною та Туреччиною урядами силами держав було створено низку інструментів: Українсько-турецька ділова рада, Міжурядова українсько-турецька комісія з торговельно-економічного співробітництва, торгові місії, бізнес-форуми, Асоціація підприємців і промисловців України та Туреччини, Спілька бізнесменів України та Туреччини, Спілька турецьких бізнесменів, Асоціація кримських промисловців і підприємців Туреччини, України та Румунії. Також налагоджується й міжрегіональна взаємодія між окремими містами і областями. Окрім того політичні механізми та інструменти співпраці між

Україною та Туреччиною також не стоять осторонь економічних питань. Тож між країнами розроблено достатній інструментарій для реалізації та поглиблення економічного співробітництва як на рівні урядів так і на рівні громадян. Очевидно, що проблема зниження позитивного сальдо для України у торгівлі із Туреччиною є не проблема інструментарію, а скоріше за все, якості переговорів та реалізації рішень по вдосконаленню співпраці.

Список використаних джерел

1. В Анкарі завершилося 11-е засідання українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ankari-zavershilosya-11-e-zasidannya-ukrayinsko-tureckoyi-komisiyi-z-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobitnictva>.
2. В Києві відбулося VIII засідання Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. URL: <https://turkey.mfa.gov.ua/news/5579-v-kijevi-vidbulosya-viii-zasidannya-mizhuryadovoji-ukrajinsyko-turecykoji-komisiji-z-torgovelyno-jekonomichnogo-spivrobitnictva>.
3. Довідка щодо діяльності Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=4935113f-c8f9-4edc-a710-6f18ce55200d&title=Turtsiia>.
4. Договір про співробітництво між меріями міст Бурси (Туреччина) і Миколаєва (Україна) . URL: https://web.archive.org/web/20120407124506/http://gorsovet.mk.ua/foreing_affairs/bursi.ua.
5. Інформаційна довідка про роботу Української частини Міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/mk_info/tur/1676.html.
6. Міжурядова українсько-турецька комісія з торговельно-економічного співробітництва працює над збільшенням двосторонньої торгівлі та інвестицій. URL: <https://80.91.163.168/News/Detail?lang=uk-UA&id=e62284c0-7521-4119-b5ec-585e5eb788e9&title=MizhuriadovaUkrainskoturetskaKomisiiaZTorgovelnnoekonomichnogoSpivrobitnitstvaPratsiuNadZbilsenniamDvostoronnoiTorgivliTaInvestitsii>.
7. Протокол Сьомого засідання міжурядової українсько-турецької комісії з торговельно-економічного співробітництва. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/mk_info/tur/4419.html.
8. Торговельно-економічне співробітництво між Україною і Туреччиною. URL: <https://turkey.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/565-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-i-turechchinoju>.
9. Угода між Урядом України і Урядом Турецької Республіки про торговельно-економічне співробітництво від 04.05.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_007.

УДК 339.9

JEL Classification: F10

Пономарьова К. А.,
здобувач вищої освіти,
Житомирський національний
агроекологічний університет, м. Житомир

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Загальновідомо, що механізмом реалізації світогосподарських зв'язків є світовий ринок, як сфера усталених економічних відносин, що ґрунтуються на міжнародному поділі праці та проявляються через такі форми міжнародних економічних відносин, як міжнародна торгівля, міжнародний рух капіталу, міжнародна міграція робочої сили, міжнародні розрахунки та валютно-кредитні операції, міжнародна інтеграція тощо. Однак основною і центральною ланкою цих зв'язків завжди була і є міжнародна торгівля, яка з однієї сторони забезпечує системний розвиток усіх інших форм світогосподарських зв'язків, а з іншої – зазнає перманентного впливу зі сторони еволюційних змін глобальної економіки, адаптується до існуючих в ній викликів та перспектив.

Зважаючи на вагомість ролі міжнародної торгівлі у процесах глобального розвитку та економічного зростання окремих країн світу, вона стала ключовим полем досліджень низки економістів-міжнародників та інших вчених, теоретичні, методологічні та прикладні розробки яких є дотичними до даної науково-практичної проблеми. Так, дослідження у сфері міжнародної торгівлі наявні у працях як зарубіжних вчених, зокрема А. Сміта, Д. Рікардо, У. Стаффорда, Т. Манна, Дж. Стюарта, Е. Хекшера, Б. Оліна, П. Самуельсона, С. Ліндерта, Д. Карро, П. Жюайр, Г. Заніні, В. К. Ломакіна, О. Г. Мовсесяна, С. Б. Огнівцева, С. Ф. Сутиріна, так і вітчизняних науковців, серед яких І. І. Дахно, Т. М. Циганкова, Л. О. Мельник, М. Б. Ковальчук, І. О. Тивончук, В. Ю. Горчаков, В. Г. Андрійчук, І. В. Бураковський, О. Г. Білорус, В. С. Будкін. Водночас, трансформації глобального простору, які обумовлюють появу нових явищ та тенденцій у міжнародних торгівельних відносинах, зберігають актуальність та вагомість досліджень у започаткованому напрямі.

Міжнародна торгівля є однією з основних рушійних сил економічного розвитку будь-якої країни. Це перша історична форма міжнародних економічних відносин, яка являє собою обмін товарами і послугами між державно-оформленими національними господарствами. Міжнародна торгівля об'єднує зовнішньо-торговельні сектори національних економік. Вона пов'язана зі світовим ринком і регулюється міжнародними

економічними організаціями. За сучасними оцінками близько 80 % усіх міжнародних відносин відводиться міжнародній торгівлі [1]. Множинність тенденцій розвитку міжнародної торгівлі пояснюється значною кількістю чинників та умов, що впливають на неї. Серед головних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі виділяють такі:

- значно виріс обмін виробами проміжного характеру (деталлями, компонентами);
- зниження енерго- та матеріалоємності виробництва;
- зміна характеру та масштабів зовнішньоторговельних угод;
- зростання питомої ваги “невидимої торгівлі” – обміну послугами;
- значне розширення номенклатури;
- зростання в міжнародному товарообігу питомої ваги зустрічної торгівлі.

У ході аналізу ключових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі було з’ясовано, що зростають обсяги торгівлі послугами. Лідерами у торгівлі послугами є найбільш розвинені країни світу (табл. 1). Таке зростання обумовлене тим, що весь час відбуваються революційно-технічні зміни, підвищуються темпи розвитку технологічних програм в галузі телекомунікацій та інформації, а також збільшується попит на фінансові, страхові, банківські послуги.

Таблиця 1

Розподіл світового експорту та імпорту послугами за країнами, 2018 р.

Країна	Експорт		Імпорт	
	Обсяг експорту, млрд дол. США	Частка в загальному експорті, %	Обсяг імпорту, млрд дол. США	Частка в загальному імпорті, %
США	808	13,9	536	9,7
Велика Британія	381	6,6	228	4,1
Німеччина	337	5,8	364	6,6
Франція	287	5,0	255	4,6
Китай	265	4,6	521	9,4
Нідерланди	241	4,2	230	4,2
Ірландія	206	3,6	219	4,0

Джерело: [2].

Перше місце в рейтингу експорту послуг займають США – 808 млрд дол. США з часткою у світовому експорті 13,9 %. На другому місці – Велика Британія – 381 млрд дол. США (6,6 %), на третьому – Німеччина – 337 млрд дол. США (5,8 %). Стосовно експорту послуг у США торгівля сфокусована більшою мірою на бізнес-послугах, туризмі, та некласифікованих послугах. У Великій Британії переважає експорт бізнес-послуг та некласифікованих послуг, а у Німеччині домінують транспорт, некласифіковані послуги тощо.

Стосовно імпорту послуг, лідируюча позиція знову належить США, які імпортують, здебільшого, некласифіковані, транспортні та туристичні

послуги. У Німеччині в імпорті переважають туристичні та некласифіковані послуги. Китай збільшує поступово обсяги імпортованих некласифікованих, туристичних та транспортних послуг [3]. Тенденція до зміни географічної структури міжнародної торгівлі визначається особливостями розвитку окремих країн та їх роллю на світовому ринку (табл. 2).

Таблиця 2

**Розподіл світового експорту та імпорту
товарами за країнами, 2018 р.**

Країна	Експорт		Імпорт	
	Обсяг експорту, млрд дол. США	Частка в загальному експорті,%	Обсяг імпорту, млрд дол. США	Частка в загальному імпорті,%
Китай	2487	12,8	2136	10,8
США	1664	8,5	2614	13,2
Німеччина	1561	8,0	1286	6,5
Корея	605	3,1	535	2,7
Гонконг	569	2,9	628	3,2
Сінгапур	413	2,1	371	1,9
Мексика	451	2,3	477	2,4
Бразилія	240	1,2	189	0,9

Джерело: [2].

До найбільших світових експортерів належать Китай, США, Німеччина та інші розвинені країни світу, такі як Японія, Нідерланди, Франція, Італія тощо. Перші три країни в рейтингу генерують більше експорту, ніж наступні п'ять країн разом взяті. Найбільший експортер – Китай, має на 32 % більше експорту ніж США, що стоїть на другому місці. Серед країн, що розвиваються, слід виділити країни Південно-Східної Азії, а саме: Корею, Гонконг і Сінгапур (сукупний експорт яких перевищує навіть експорт Франції), у Латинській Америці – Бразилію та Мексику.

Позитивне збільшення обсягів експорту цих країн сприяє їх економічному розвитку, створює можливість для реалізації їх істотних порівняльних переваг. Також стимулюється більш швидке й ефективне використання внутрішніх ресурсів і дає змогу отримувати вигоди та переваги від спеціалізації та участі в міжнародному поділі праці. Позитивне збільшення експорту дає можливість країнам задовольняти свої потреби в сировині, товарах, технологіях, які не виробляються місцевими підприємствами або виробляються з великими витратами. Приблизно таке саме становище ці країни займають і у світовому імпорті.

Кількісними показниками, що характеризують значущість експорту для економіки країни, є експортна й імпортна квоти, які розраховуються як відношення вартості експорту й імпорту до вартості ВВП за відповідний період у відсотках (табл. 3).

Таблиця 3

Експортна та імпортна квоти за країнами (2018 р.), %

Країна	Експортна квота	Імпортна квота
США	12,0	15,3
Китай	20,5	19,8
Німеччина	48,0	41,7
Франція	31,2	33,3
Австралія	22,9	21,6
Бельгія	110,5	108,4
Канада	31,6	33,9
Малайзія	80,1	72,9
Корея	40,8	38,4
Росія	30,6	20,7
Чехія	94,6	71,8

Джерело: [2].

Дані табл. 3. свідчать, що все більше частина кінцевого продукту реалізується на зовнішніх ринках. Особливо це стосується таких країн, як Бельгія, Малайзія, Чехія та ще ряд країн, у яких частка експорту відносно ВВП становить понад 50 %. Приблизно така сама частка й з імпорту товарів і послуг, за винятком деяких країн. Наведені дані відображають і те, що й значно більшою мірою від зовнішніх виробничих зв'язків залежать країни з невеликою територією та кількістю населення.

Відомо, що на перспективний розвиток міжнародної торгівлі впливають також міжнародні інвестиції. Це інвестиції, реалізація яких передбачає взаємодію учасників, що належать різним державам [4]. Міжнародна інвестиційна діяльність (інвестування) являє собою сукупність практичних дій суб'єктів (інвесторів та учасників), що належать різним державам із реалізації інвестицій [5]. Ми повинні усвідомлювати, що міжнародна інвестиційна діяльність є однією з найважливіших складових частин міжнародних економічних відносин.

Тобто, у загальному вигляді міжнародна торгівля є засобом, з допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний обсяг виробництва. Суверенні держави можуть здобути перевагу за рахунок спеціалізації на виробках, які вони можуть виробляти з найбільшою відносною ефективністю, і наступного обміну на товари, які вони не в змозі самі ефективно виробляти.

Підсумовуючи викладене вище можна стверджувати, що міжнародна торгівля безупинно розвивається під впливом безлічі факторів, зокрема: поглиблення міжнародного поділу праці; активної діяльності ТНК на світовому ринку; регулювання торгівлі в межах СОТ; НТР, яка сприяла оновленню капіталу та виникненню нових галузей промисловості; розвитку торгово-економічної інтеграції тощо. На сучасному етапі глобального розвитку перспективи міжнародної торгівлі пов'язані з виникненням нових суб'єктів торгівлі, наслідками науково-технічного

прогресу, нарощуванням обсягів зовнішньоторговельного обороту країн і т. д. За таких умов міжнародна торгівля є засобом, який країни світу застосовують для розвитку і поглиблення спеціалізації своїх економік, підвищення продуктивності праці та ефективного використання своїх ресурсів, посилення позицій на міжнародному ринку.

Список використаних джерел

1. Міжнародна торгівля : підручник. Видання 5-те, перероб. та доп. Київ – Катовіце – Краків : Центр учбової літератури, 2015. 272 с.
2. СOT склала рейтинг найбільших експортерів і імпортерів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vto-sostavila-reyting-krupneyshih-eksporterov-1554212827.html>.
3. Ляшко І. І., Єременко О. М. Тенденції розвитку та механізми регулювання міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації. *Менеджер*. 2016. № 4. С. 47 – 54.
4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. С. 646.
5. Пахомова О. А. Оцінка участі України в процесах інвестиційної діяльності. *Вісник ОНУ ім. Мечникова*. 2015. Т. 20. Вип 5. С. 35 – 40.

УДК 339.9

JEL Classification: F10

Ткаченко В. Д.,
здобувач вищої освіти,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ ВІЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Вільна міжнародна торгівля стимулює конкуренцію й обмежує панування монополій. Зростаюча конкуренція іноземних фірм змушує місцеві фірми переходити до виробничих технологій, що забезпечують найбільш низькі витрати на створення відповідних товарів. Звичайно, перехід на нові технології припускає використання самих новітніх досягнень у сфері науки і техніки, що у цілому сприяє підвищенню якості продукції, росту продуктивності праці, економічному розвитку країни. Вільний міжнародний обмін товаром надає споживачам можливість вибору більш різноманітного асортименту товарів. Тому зовнішньоторговельний обмін продовжує зберігати лідируючі позиції.

Ткаченко В. Д. Формування розвитку вільної міжнародної торгівлі. *Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 33 – 34.

Основними чинниками розвитку міжнародної торгівлі є [6, 7, 8]:

- поглиблення міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація;
- впровадження досягнень науково-технічної революції, що, зокрема, виявляється в оновленні основного капіталу, створенні нових видів продукції, виникненні нових галузей економіки та реконструкції традиційних;
- активізація діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку;
- лібералізація міжнародної торгівлі на багатосторонній основі, що виявляється у скасуванні або зниженні тарифних і нетарифних обмежень, утворенні вільних економічних зон, запровадженні спільного підприємництва;
- розвиток торговельно-економічної інтеграції за допомогою створення зон вільної торгівлі, запровадження єдиного тарифу щодо країн, які не беруть участі в економічних угрупованнях, формування спільних ринків і валютно-економічних союзів;

– отримання політичної незалежності територіями, які раніше належали до колоніальних імперій, і поява “нових індустріальних держав”.

Зростання міжнародного товарообігу зумовлене різноманітними чинниками, які мають природно-географічний, соціально-економічний або політичний характер. До них, наприклад, належать: наявність факто-рів виробництва; розмір території; кількість населення; рівень економічного розвитку; історичні традиції; форми організації зовнішньоекономічних зв'язків тощо. Найсильніше ж на стабільний та стійкий ріст міжнародної торгівлі в сучасних умовах впливають: розвиток міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва й обміну, глобалізація світової економіки, науково-технічна революція та прогрес, транснаціоналізація, розвиток процесів торгово-економічної інтеграції, лібералізація міжнародної торгівлі, посилення наднаціонального регулювання тощо.

Отже, міжнародна торгівля посідає чільне місце у системі міжнародних економічних відносин. Вона є водночас передумовою і наслідком міжнародного поділу праці. Впродовж свого історичного розвитку міжнародна торгівля пройшла шлях від окремих і часто випадкових зовнішньоторговельних операцій до довгострокового великомасштабного торговельно-економічного співробітництва. Сучасна науково-технічна революція стимулювала міжнародний торговельний обмін.

Список використаних джерел

1. Participation of developing economies in world. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/WTO_Chapter_06_e.pdf.
2. Мазаракі А., Мельник Т. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України. *Вісник КНТЕУ. Держава та економіка*. 2011. № 2. С. 5 – 14.
3. Чернега О. Б., Кожухова Т. В. Міжнародна торгівля як джерело та чинник сталого розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12. Ч. 3. С. 32 – 38.

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 331.2:614.257

JEL Classification: I15

Абдін А. В., аспірант,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

**РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ
СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ**

За даними ВООЗ, добре функціонуюча система охорони здоров'я потребує стабільного механізму фінансування, належно навченої та адекватно оплачуваної робочої сили, новітнього обладнання та доступу до надійної інформації, на якій можна приймати рішення [4].

Проведення медичної реформи в Україні передбачає радикальні структурні зміни у системі охорони здоров'я, трансформацію механізмів фінансування медичних послуг.

На сьогодні впровадження базової моделі фінансування системи охорони здоров'я в Україні вважається завершеним. Створено Національну службу здоров'я України – єдиного закупівельного агента, фінансування якого здійснюється із загального фонду державного бюджету. Існуючі медичні заклади державної форми власності отримали управлінську та фінансову автономію, оформили контракти з Національною службою здоров'я України для надання послуг первинної медичної допомоги. Статистичні дані свідчать, що в 2019 році в Україні функціонувало 1276 закладів первинної медичної допомоги, в яких працювали 22020 лікарів, у тому числі 14516 лікарів сімейної медицини, 4241 педіатр та 3308 терапевтів. На одного лікаря первинної медичної допомоги у середньому припадало 1255 пацієнтів [5, с. 33 – 35].

В Конституції України зазначається, що кожен громадянин має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, а фінансування галузі повинно забезпечуватися державою. Отже, реалізація принципу “гроші йдуть за пацієнтом” вважається виявом пріоритетності державного фінансування первинної медичної допомоги.

На черзі дня – впровадження другого етапу реформи, фінансування якого потребує доволі значних бюджетних коштів. Другий етап медичної реформи в Україні розпочався з 2020 року. З квітня місяця здійснюється реалізація Програми державних гарантій медичного обслуговування населення, яка визначає сучасний механізм забезпечення оплати медичних послуг [1].

За даними Міністерства охорони здоров'я України, станом на перше

січня 2020 року загальна сума фінансування для надання медичних послуг складає біля 72 млрд грн, з них: “вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога – 43852 млн грн; первинна медична допомога – 19137 млн грн; екстрена медична допомога – 4657 млн грн; медична реабілітація – 440 млн грн; паліативна медична допомога – 297 млн грн; реімбурсація лікарських засобів – 3090 млн грн; резерв, технічне забезпечення – 527 млн грн; стаціонарна вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога дорослим та дітям – 25208 млн грн; амбулаторна вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога дорослим та дітям, включаючи медичну реабілітацію та стоматологічну допомогу – 6689 млн грн; допомога в пріоритетних станах в стаціонарі – 3876 млн грн; діагностика та спеціальне лікування онкологічних захворювань у дорослих та дітей – 2421 млн грн; психіатрична допомога дорослим та дітям – 1782 млн грн; лікування пацієнтів методом екстракорпорального гемодіалізу в амбулаторних умовах – 1685 млн грн; інструментальні дослідження для ранньої діагностики новоутворень – 978 млн грн; лікування дорослих та дітей із туберкульозом – 628 млн грн; пілотний проект зміни системи фінансування закладів СМД в Полтавській області (I кв. 2020 року) – 348 млн грн; діагностика, лікування та супровід осіб із вірусом імунодефіциту людини – 211 млн грн; лікування осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії – 26 млн грн” [3]. Не випадково, у звіті Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та Світового банку щодо аналізу реформи фінансування системи охорони здоров'я в Україні висловлюються застереження щодо забезпечення сталості реформи у аспекті фінансування охорони здоров'я в необхідному обсязі, адже визнання пріоритетною сфери громадського здоров'я і первинної медичної допомоги потребує захисту в межах бюджетного розподілу, щоб реформа стаціонарної допомоги не змістила фокус від важливості фінансування послуг на первинній ланці [5].

Важливою і невід'ємною складовою системи охорони здоров'я є медичне страхування, що дозволяє вирішувати питання залучення додаткових фінансових ресурсів в галузь. Формування інституту медичного страхування має ґрунтуватися на законодавчому врегулюванні, що регламентуватиме формування нових дієвих механізмів фінансування галузі [2].

Таким чином, реалізація завдання формування механізмів належного фінансування охорони здоров'я в умовах гострої обмеженості фінансових ресурсів передбачає подальше послідовне реформування системи охорони здоров'я, практичну реалізацію принципу гарантування якісної медичної допомоги кожному члену суспільства, який її потребує.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 лютого 2020 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2020-p>.
2. Качула С. В. Формування інституту медичного страхування у системі суспільного розвитку. *Economics and Finance*. 2019. № 1. С. 40 – 53.
3. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua>.
4. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics.
5. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016 – 2019. Всесвітня організація охорони здоров'я. Європейське регіональне бюро. Спільний звіт ВООЗ та Світового банку, 2019. 98 с.

УДК 351.851

JEL Classification: I25

Чумакова І. Ю., канд. екон. наук, доцент,
завідувач відділу державного фінансового контролю,
НДФІ ДННУ “Академія фінансового управління”, м. Київ

ЕНДАУМЕНТИ У РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕХАНІЗМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ

В умовах реалізації масштабної реформи бюджетного законодавства і перетворень у сфері освіти і науки дедалі важливішою стає проблема ефективного управління фінансуванням закладів вищої освіти (ЗВО). Зростаючі вимоги до системи вищої освіти, що стосуються підвищення якості навчання, оволодіння інформаційними технологіями, розширення спектра професійної підготовки, посилення взаємозв'язку ЗВО із діловим середовищем та ін. все більше сприяють підвищенню інтересу закладів до додаткових джерел фінансування освітньо-наукової діяльності та альтернативних шляхів досягнення результативності фінансових потоків. Одним із таких джерел є ендаументи (сталі фонди), які вітчизняні ЗВО отримали право створювати з прийняттям нової редакції Закону України “Про вищу освіту” [1].

Незважаючи на те, що основним джерелом фінансування освітнього процесу для державних ЗВО зберігаються бюджетні асигнування, ендаумент-фонди набувають все більш істотного значення як фінансові

інструменти, що формуються за рахунок надходжень від довгострокової інвестиційної діяльності у сфері вищої освіти і дозволяють більш гнучко фінансувати освітній процес.

Оскільки ендаумент-діяльність у сфері освіти в тому вигляді, який має місце на даний час в Україні, є досить новим напрямком, оптимальне використання ендаумент-фондів залежить від ефективності фінансового управління і контролю на рівні ЗВО. У зв'язку з цим на перший план виходять проблеми оновлення механізмів фінансування освіти відповідно до завдань інноваційного розвитку, створення нової моделі ефективного фінансового управління і контролю у вищій школі.

Для досягнення поставлених завдань у контексті побудови моделі контролю й аудиту ендаумент-діяльності ЗВО необхідно окрему увагу приділити організаційно-економічного механізму формування ендаумент-фонду у системі вищої освіти України.

Головним завданням організаційно-економічного механізму є забезпечення організаційної єдності всіх суб'єктів, що беруть участь у формуванні ендаумент-фонду ЗВО з метою підвищення ефективності його діяльності, успішне вирішення проблеми сталого розвитку університетів.

Система вищої освіти в Україні, структурними складовими якої є державні ЗВО, сьогодні залежить від державного фінансування, тому є підконтрольною державі в особі центральних органів влади і перш за все – Міністерства освіти і науки України (МОН). Відсутність достатньої нормативно-правової бази значно обмежує спроможність функції внутрішнього аудиту як нової складової управлінської функції, що реалізується у структурі МОН задля надання його керівникові (Міністру) об'єктивних і незалежних висновків та рекомендацій щодо: функціонування системи внутрішнього контролю (СВК) та її удосконалення, удосконалення системи управління в МОН і запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів і інших активів та виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності міністерства й установ вищої освіти, що належать до сфери його управління.

Ендаумент як об'єкт внутрішнього контролю/внутрішнього аудиту є коштами, майном або майновими правами (активами) ЗВО, щодо яких здійснюється довгострокова інвестиційна діяльність (капітальні вкладення) з метою поточного використання пасивних доходів від такої діяльності для реалізації благодійної мети, що відповідає основній діяльності власника активів – бенефіціара (тобто ЗВО).

Операції господарської діяльності бенефіціара (ЗВО) впливають на методику та організацію внутрішнього контролю/внутрішнього аудиту показників результативності використання як зовнішнього цільового фінансування, так і бюджетних асигнувань на розвиток вищої освіти.

Проведений аналіз особливостей формування ендаумент-фондів та повноважень органів управління ними в зарубіжній практиці, дозволив сформулювати основні методичні підходи до побудови моделі контролю й аудиту ендаумент-діяльності державних ЗВО, виходячи з зони відповідальності їх та МОН, до сфери управління якого належать ці заклади.

Державні ЗВО, як отримувачі пасивних доходів від ендаумент-фондів, зобов'язані вести окремий бухгалтерський облік видатків, що фінансуються за рахунок доходів від управління активами ендаументу, використовувати такі доходи у відповідності до цілей, передбачених у договорі (фінансовому плані) ендаумент-фонду. Крім того, на рівні цих ЗВО повинні бути організовані внутрішній контроль і аудит використання коштів ендаумент-фонду, а також внутрішній контроль і моніторинг стосовно операцій з передачі частини доходу від управління капіталом ендаумент-фонду його власникові – університету та операцій з одночасного реінвестування коштів, що залишилися в фонді.

На рівні МОН має здійснюватися внутрішньо системний контроль використання стосовно державних ЗВО, що належать до сфери відповідальності міністерства, та ендаумент-коштів і діяльності ендаумент-фонду у цих закладах та проводиться регулярний внутрішній аудит щорічного звіту, який має надаватися ректоратові університету – бенефіціара про результати управління капіталом ендаумент-фонду і його діяльності у ЗВО.

Безсумнівно, що створення і функціонування в Україні запропонованих механізмів і моделі контролю й аудиту ендаумент-діяльності у сфері вищої освіти можливо при наявності відповідного нормативно-правового забезпечення такої діяльності. Але підтримка такого механізму, який частково призведе цю сферу до незалежності від державного фінансування, має здійснюватися саме в інтересах держави. Тому належна мотивація до запровадження механізмів ефективного управління і контролю щодо державних ЗВО повинна зніщуватися МОН.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 12.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

УДК 336.011

JEL Classification: G30

Хорошко М. Д.,

Белорусский государственный университет, г. Минск

ОЦЕНКА ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

В условиях одновременных процессов глобализации и регионализации экономики, интеграционных процессов, необходимости выполнения задач по повышению финансового самообеспечения, усиления конкурентных

Хорошко М. Д. Оценка финансового потенциала региона. *Социально-экономические аспекты развития общества* : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 7 августа 2020 г). Одесса : Восточноевропейский центр научных исследований, 2020. С. 39 – 40.

преимуществ постановка проблем формирования и использования финансовых ресурсов региона является сама по себе недостаточной. Кроме того, принятие важнейших управленческих решений и построение финансового механизма на уровне регионов не может базироваться на простом подсчете объема финансовых ресурсов и не даст ожидаемых результатов. Поэтому основой региональных финансов является финансовый потенциал. Использование в экономической теории и практике данного понятия позволит сопоставить финансовые возможности разных регионов, полноценно оценить эффективность региональных финансов, комплексно судить о финансовой обеспеченности задач стратегического развития, проводить системные преобразования в экономике, выявить финансовую самодостаточность региона, выработать экономическую, социальную, финансовую, бюджетную и налоговую политику.

Методы воздействия на объекты в структуре финансового потенциала можно поделить на два типа [1]:

1. Нефинансовые – в процессе преобразования потенциальных доходов – в доходы полученные (законодательное регулирование).
2. Финансовые – в процессе преобразования доходов в финансовые ресурсы – взаимодействие финансовой инфраструктуры и финансовых инструментов, а также проведение продуманной финансовой политики.

Таким образом, к финансовым ресурсам относятся только те денежные средства, которые фактически используются, а финансовый потенциал – способность преобразовать доходы в финансовые ресурсы, включая все виды источников, в том числе, неиспользованные или упущенные.

Количественная зависимость финансового потенциала от финансовой инфраструктуры предполагает необходимость выявления институционального содержания финансового потенциала по звеньям финансовой системы. Системный подход исследования финансового потенциала, основанный на звеньях финансовой системы, позволит наиболее полно выявить единство системы, ее взаимодействие, эффективность, управляемость и воспроизводимость. Правильно сформированные пропорции финансового потенциала по субъектам позволят построить наиболее эффективную финансовую систему региона.

Таким образом, оценка финансового потенциала позволит существенно повысить эффективность, и результативность проводимой региональной финансовой политики, и решение задач стратегии развития региона. На федеральном уровне, прежде всего, будут урегулированы вопросы бюджетного выравнивания и предоставления финансовой помощи из федерального центра.

Список использованных источников

1. Яруллин Р. Р., Галимова Г. А. Теоретические основы финансового потенциала региона. *Современные проблемы науки и образования*. 2011. № 6. С. 1 – 7.

УДК 336.02

JEL Classification: G01

Яковлева А. М.,
здобувач вищої освіти,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ПОСИЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати її позиції в міжнародному співтоваристві. Економічна безпека – фундаментальна основа економічно ефективної держави в цілому, яка відстоює свої національні інтереси і забезпечує свою економічну безпеку як складову частину національної безпеки. В сучасних умовах особливу роль відіграє насамперед система фінансової безпеки держави як базова економічної безпеки держави в цілому.

На сучасному етапі інтернаціоналізація фінансової сфери розгортається за трьома основними напрямками:

- 1) інтернаціоналізація фінансових послуг з проникненням в економіку країн, що розвиваються, іноземних банків та інших фінансових установ;
- 2) зростання міжнародних потоків акціонерного капіталу, враховуючи прямі іноземні інвестиції, обсяг яких останнім часом був більше, ніж потоки боргових обов'язків;
- 3) посилення потоків боргових обов'язків, головними індикаторами яких є рівні процентних ставок і валютні курси.

На думку дослідників, глобальні фінанси стають відокремленим сектором світової економіки, що має більшу дохідність порівняно з реальним сектором, відволікає частину виробничого капіталу, створює віртуальні гроші та кредитні обов'язки [1].

Глобальний фінансовий простір створює умови для дії низки тенденцій: зростання темпів концентрації фінансового і промислового капіталу, збільшення кількості їх злиттів; зниження значення монетарних факторів у формуванні валютних курсів і зростання руху капіталу; відігрівання фондовими ринками головної структуроутворювальної ролі у фінансовому секторі; зміна структури інструментів фінансового ринку – зростання частки інструментів-титулів реального сектору – корпоративних цінних паперів та їх похідних [2].

Яковлева А. М. Забезпечення системи фінансової безпеки держави в період посилення міжнародної економічної кризи. *Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 41 – 42.

Першочерговими національними інтересами в сфері забезпечення фінансової безпеки держави є:

1) зміцнення фінансів суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб і домашніх господарств;

2) підвищення ефективності фінансової системи як регулятора економічних відносин шляхом розробки відповідного фінансово-економічного законодавства, що регулюватиме рух міжнародних фінансових потоків, діяльність митних і податкових служб, банківської системи та інших фінансово-інвестиційних інституцій, а також захищатиме фінансову систему від впливу кримінальних і терористичних угруповань; досягнення максимальної збалансованості державних фінансів; удосконалення податкової системи, підвищення її стимулюючого впливу на розвиток виробництва; розробка ефективної політики управління державним боргом України; проведення валютної політики, яка в змозі збалансувати реальний попит на іноземну валюту з її пропозицією урівноважити торговий баланс, сприяти зростанню конкурентоспроможності українських товарів, рентабельності підприємств, нагромадженню валютних резервів НБУ;

3) удосконалення і розвиток грошово-кредитної системи з метою забезпечення грошовою масою і кредитами потреб економіки і населення, підтримка ліквідності і стабільності національної грошової одиниці;

4) забезпечення зміцнення фондового ринку та його інфраструктури, розвиток інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів, вихід України на міжнародні ринки капіталів;

5) здійснення політики доходів, спрямованої на випереджаюче зростання платоспроможного попиту населення, подолання наявного нині штучного заниження вартості робочої сили, а також неприпустимо низького рівня соціальних витрат, відновлення стимулюючої функції заробітної плати;

6) створення ефективної системи управління зовнішнім боргом.

Таким чином, фінансова безпека держави – основна умова здатності здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідності до своїх національних інтересів. У загальному і цілому, фінансова безпека держави полягає в здатності його органів: забезпечувати стійкість економічного розвитку держави; забезпечувати стійкість платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізувати вплив світових фінансових криз і навмисних дій світових структур на національну, економічну та соціально-політичну систему тощо.

Список використаних джерел

1. Анилионис Г. П., Зотова Н. А. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации. Москва : Междунар. отношения, 2005. 676 с.

2. Економічний глобалізм: розвиток та зростання : монографія / за заг. ред. В. В. Рокочої. Київ : Таксон, 2005. 320 с.

СЕКЦІЯ 4. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

УДК 717.18:330.131.7

JEL Classification: G32

Коваленко В. А.,
здобувач вищої освіти,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

**ОЦІНКА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІД ЧАС УПРАВЛІННЯ
КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**

За останні кілька років, роль ризик-менеджменту на глобальному рівні набуває все більшого значення. Процес управління ризиками стає все більш невід'ємною частиною повсякденного функціонування компанією. В сучасних компаніях ризик-менеджмент інтегрується в процеси стратегічного планування та займає не останнє місце в управлінні компанією. Загальновідомо, що ступінь впливу ризику, якому піддаються підприємства в процесі своєї діяльності, залежить від численних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Саме тому зростає необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління.

Управління ризик-менеджментом розглядається, як специфічний вид діяльності, що складається з послідовності певних етапів. Зокрема, даний процес можна розділити на п'ять етапів [1]:

- 1) виявлення ризику;
- 2) оцінка ризику;
- 3) вибір прийомів управління ризиком;
- 4) реалізація вибраних прийомів і методів;
- 5) оцінка результатів застосування прийомів і методів управління ризиками.

Банки, виходячи на ринок роздрібного кредитування, часто не мають ефективних методик відсівання неплатоспроможних клієнтів, які в майбутньому не повернуть кредит. Дана проблема має комплексний характер: по-перше, включення в кредитний портфель кредиту неплатоспроможному позичальникові спричиняє за собою втрати банком фінансових ресурсів. По-друге, банки, прагнучи компенсувати втрати від таких позичальників, підвищують процентні ставки за кредитами. В результаті платоспроможні позичальники платять за неплатоспроможних. Таким чином, методи оцінки ризику неповернення кредиту мають не тільки економічне, але і соціальне значення [2].

Оцінювання ефективності кредитної діяльності банку має важливе

значення в системі прийняття управлінських рішень. Ефективність управління кредитним портфелем банку визначається за співвідношенням між такими параметрами, як рівень дохідності та величина кредитного ризику портфеля [3].

Ризик кредитного портфеля найадекватніше оцінюється через розрахункове значення резерву під нестандартну заборгованість за кредитними операціями банку, тобто частини резерву, розрахованої за кредитами категорій: під контролем, субстандартні, сумнівні, безнадійні. Фактично цей показник відображає суму коштів, які з високою ймовірністю банк недоотримає. Інформаційною базою таких розрахунків служать дані аналітичного обліку. Інша частина резерву – під стандартну заборгованість та нестандартну заборгованість за іншими операціями, що підлягають резервуванню (крім кредитних) – не відображає ризик кредитного портфеля, тому може спотворити результати аналізу його ефективності [2].

Слід відмітити, що для кредитування характерні специфічні внутрішні та зовнішні фактори, що визначають ступінь ризику [4]

До найбільш характерних відносять:

- недостатність забезпечення;
- невірна оцінка інформації при визначенні заявки на позичку;
- слабкість оперативного контролю;
- низька якість забезпечення;
- неможливість одержання обговореного в контракті забезпечення;
- банкрутство компаній.

З врахуванням впливу вищевказаних факторів, лише обмежена кількість комерційних банків розробляє свою ризикову стратегію в контексті управління кредитним ризиком.

Таким чином, основними стратегічними методами регулювання і управління кредитним ризиком для банку повинні стати: аналіз та групування кредитів за якістю; диверсифікація портфеля кредитів; попередній аналіз платоспроможності позичальника або емітента; страхування кредитних операцій; створення резервів на покриття кредитного ризику; аналіз і підтримання оптимальної для банку структури кредитного портфеля.

Список використаних джерел

1. Костюченко В. М. Управління кредитними ризиками у комерційному банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”*. 2010. № 1. Т. 1. С. 141 – 147.

2. Перехрест Л. М. Банківський ризик-менеджмент. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10. С. 122 – 127.

3. Тептя О. В. Організація системи управління кредитним портфелем у комерційному банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”*. 2010. № 5. Т. 2. С. 141 – 144.

4. Швець Н. Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління. *Регіональна економіка*. 2008. № 4. С. 97 – 103.

УДК 338.47

JEL Classification: Q53

Литвиненко С. Л., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ ГІБРИДИЗАЦІЇ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ АВІАПЕРЕВІЗНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Стабільний та сталий розвиток авіатранспортних ринків припинився із активним поширенням у світі COVID-19. На першому етапі поширення вірусу здавалося, що це локальні проблеми Азійсько-Тихоокеанського регіону і вони не повинні суттєво вплинути на розвиток інших ринків, проте це виявилось помилковим. В середині березня 2020 року вітчизняні та іноземні авіаперевізники припинили виконувати рейси у зв'язку із тим, що більшість країн світу оголошує карантин на невизначений термін. Незважаючи на часткове зняття обмежувальних заходів та відновлення міжнародних польотів, необхідно зазначити, що відновилася лише відносно незначна частина рейсів. Таким чином доцільно розглянути особливості функціонування в сучасних умовах на прикладі вітчизняного національного авіаперевізника – авіакомпанії “Міжнародні авіалінії України”.

Авіакомпанія “Міжнародні авіалінії України” заявила, що з метою виживання вона змушена скоротити 900 співробітників. У відповідності до власної стратегії відновлення польотів [1] авіакомпанія “Міжнародні авіалінії України” на початковому етапі рестарту, який триватиме до квітня 2021 року, планує здійснювати так звані міжнародні середньомагістральні point-to-point рейси, тобто рейси, які забезпечуються переважно безтранзитними пасажиропотоками, а також відновити внутрішні рейси.

Тобто можна відзначити, що на першому етапі рестарту авіакомпанія фактично відмовляється від мережевого принципу організації роботи, стаючи тим самим point-to-point авіаційним перевізником. Хоч ця бізнес-модель організації авіаційного бізнесу у чистому вигляді відійшла у минуле та є такою, яка не може забезпечувати конкурентної позиції жодному авіаційному перевізнику на цільовому ринку, проте за нинішніх умов саме вона покликана забезпечити відносно безболісний перехід до другого етапу рестарту для провідного національного авіаперевізника.

На другому етапі рестарту авіакомпанія планує відновлення мінімальної міжнародної мережі, в тому числі виконання далекомагістральних рейсів, обов'язково після організації ключових фідерних маршрутів [1]. Тобто другий етап рестарту, який запланований на квітень 2021 року, передбачає часткове

та поступове відновлення мережевої бізнес-моделі авіакомпанії. Слід зазначити, що на початку відновлення польотів авіаперевізником планується задіяти до 14 власних літаків з подальшим збільшенням їх чисельності до 28. При цьому на сьогодні флот авіакомпанії налічує 35 літаків, тобто навіть за найбільш сприятливих умов авіакомпанія скоротить свій парк ПС. Найсуттєвіше скоротиться далекомагістральний флот і це є обов'язковою умовою для виживання за теперішніх непростих умов. Лише після завершення другого етапу рестарту та планування повного відновлення маршрутної мережі авіаперевізником буде прийматися рішення щодо потреби розширення парку широкофюзеляжних літаків з урахуванням попиту.

Кардинальним чином змінився і сам базовий продукт авіакомпанії “Міжнародні авіалінії України”. Авіаперевізник задекларував бажання значно спростити тарифну політику, відмовившись від значної кількості проміжних тарифів. Це значно уніфікує процес тарифного планування та управління доходами авіакомпанії, в умовах дії першого та другого етапу рестарту, мінімізувавши витрати на відповідні бізнес-процеси. Авіаперевізником заплановано зменшити ємність салонів бізнес-класу у літаках, збільшити частку прямих продажів, а також реалізувати на сайті сервіс повного циклу із можливістю пасажиром самостійно вносити зміни в бронювання [1].

Очевидним є те, що авіакомпанія “Міжнародні авіалінії України” розуміє, що лише кардинальна мінімізація витрат на сьогоднішньому етапі здатна забезпечити можливість її подальшого існування. При цьому авіаперевізником свідомо обрано, як базову, модель низькобюджетних авіаперевізників саме у принципах мінімізації витрат. Таким чином, на першому етапі рестарту можна говорити про створення тимчасової вимушеної гібридної бізнес-моделі для цієї авіакомпанії, яка має як ознаки point-to-point моделі, так і ознаки лоукост моделі.

Проблема відносно слабкої утилізації флоту для авіакомпанії “Міжнародні авіалінії України” стояла завжди надзвичайно гостро, навіть за нормальних умов функціонування. Проте, за нинішніх кризових умов цей показник став одним із ключових не лише для успішності розвитку на ринку, але й для виживання авіакомпанії. Лише ті перевізники, які зможуть побудувати нові гібридні моделі і максимально ефективно використовувати наявний парк літаків, здатні вижити.

Збереження транзитного потенціалу є стратегічним завданням авіакомпанії “Міжнародні авіалінії України” та має частково реалізуватися під час другого етапу рестарту при переході від моделі point-to-point перевізника до моделі часткового мережевого авіаперевізника. При цьому ознаки моделі лоукостера в авіакомпанії очевидно зберуться і під час другого етапу рестарту. При виході із другого етапу рестарту, тобто вже із поверненням до повноцінної мережевої бізнес-моделі авіакомпанії, саме можливість налагодження повноцінного транзиту стане ключовим фактором успішності повернення до нормальної роботи. Виявлено, що у результаті трансформаційних змін економіки та переформатування усіх

ринків послуг відбудеться створення нової бізнес-моделі авіакомпанії, яка буде сформована за мережевими принципами але із ознаками низькобюджетного авіаперевізника.

Список використаних джерел

1. Ukraine International Airlines presents its business recovery strategy. Retrieved from: <https://www.flyuia.com/ua/en/news/2020/ukraine-international-presents-its-business-recovery-strategy> (дата звернення: 20.07.2020).

УДК 339.13

JEL Classification: M31

Попович Д. І.,
здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця
Янчук Т. В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, м. Вінниця

ЕКО-СПРЯМОВАНІ ТОВАРИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ

Загрозлива екологічна ситуація в світі та Україні зумовлює необхідність узгодження науково-технічного прогресу суспільства з охороною навколишнього середовища. З кожним роком все більше суспільство у всьому світі починає турбувати екологічний стан середовища, проявляються стійкі тенденції до контролю за забрудненням і збереженням природних ресурсів як одного з основних принципів виробництва і споживання товарів. Насичення товарного асортименту, посилення конкурентної боротьби між виробниками, підвищення уваги до проблем навколишнього середовища сформували появу на споживчому ринку України екологічно безпечних товарів.

В досягненні лідерства на ринку може допомогти пристосування виробництва до умов ринку з розробкою екологічної продукції, яка має високу конкурентоспроможність, може тривалий час задовольняти потреби актуальних та потенційних клієнтів, а також з інтенсифікацією її збуту й отриманням додаткового прибутку за рахунок екологізації виробництва.

Дослідження проблем маркетингу екологічних товарів представлені в працях таких науковців, як Похвощев В. А., Ращенко А. В., Зіновчук Н. В.,

Ілляшенко С. М. та ін. Праці даних науковців розкривають головні аспекти екологічного маркетингу та його принципи. Проте, залишаються питання, що потребують уваги як із теоретичного, так і з практичного боку.

Серед сучасних концепцій розвитку та управління підприємствами особливої актуальності набуває концепція соціально-етичного маркетингу, яка дозволяє гармонізувати інтереси товаровиробників (прибуток), споживачів (задоволення потреб) і суспільства у цілому (сталий еко-соціально-економічний розвиток). Саме на її основі виникла концепція екологічного маркетингу, яка полягає в орієнтації виробництва на задоволення екологічно орієнтованих потреб і запитів споживачів, створення і стимулювання попиту на екологічні товари (послуги) економічно ефективні та екологічно безпечні у виробництві та споживанні. Основними передумовами виникнення екологічного маркетингу на споживчому ринку вважаються, перш за все, екологічні. Вони спричинені порушенням рівноваги навколишнього природного середовища.

До завдань екологічного маркетингу входить: формування на ринку екологічних потреб, гармонізація відносин між виробниками, споживачами та навколишнім середовищем на основі ринкових механізмів екологічно збалансованого природокористування, виробництва та споживання [3].

Еко-свідомих споживачів можна поділити на 4 групи (рис. 1).

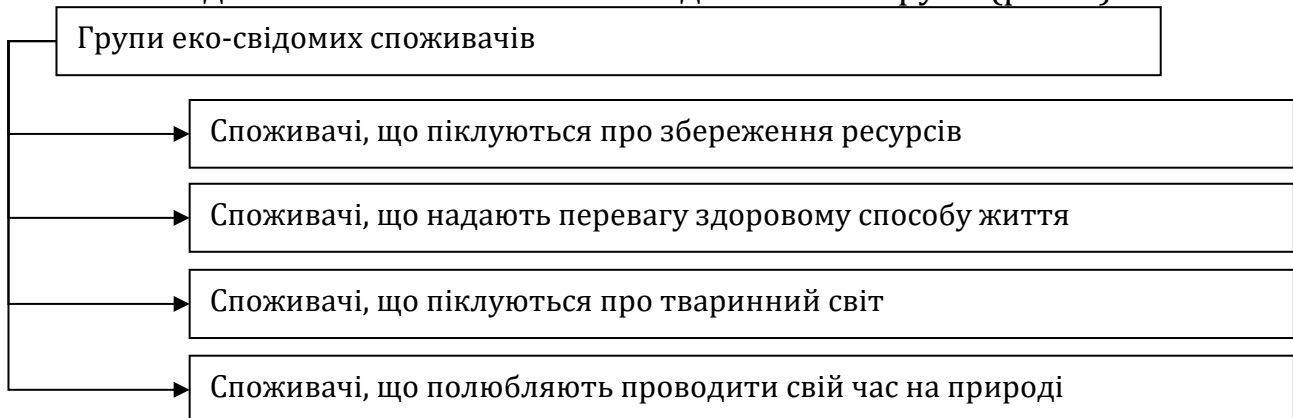

Рис. 1. Групи еко-свідомих споживачів

Джерело: [4].

Споживачі, що увійшли до першої групи намагаються звести до мінімуму відходи, що продукують, носять класичний одяг, п'ють воду з пляшок, що підлягають повторній переробці, слідкують за тим, щоб не витратити марно електроенергію та воду, уникають надмірно упакованих продуктів та вимикають електроприлади з мережі, коли йдуть на роботу. Для таких споживачів важливими факторами при виборі продукту є його користь для здоров'я та виготовлення з натуральних інгредієнтів.

Споживачі, що є фанатами здорового способу життя, характеризуються тим, що бояться дуже довго знаходитись на сонці, їх турбує наявність в продуктах харчування залишків пестицидів та отрутохімікатів, а також виробництво дитячих іграшок із шкідливих хімічних речовин. Для таких

споживачів важливими факторами при виборі продукту є його користь для здоров'я та виготовлення з натуральних інгредієнтів.

Прихильники тварин можуть бути вегетаріанцями, належать до об'єднання "Люди за етичне поводження з тваринами (PETA)", а також бойкотувати продукти із натурального хутра та шкіри. Вони купують продукти на яких є позначки, що вони не тестувалися на тваринах, товари із штучного хутра та шкіри. Для таких споживачів привабливою є продукція, яка не тестувалася на тваринах, та виробники якої підтримують суспільні організації по захисту тварин.

Споживачі, що займаються спортом на відкритому повітрі, проводять свій вільний час займаючись туризмом, скелелазінням, лижним спортом. Вони відпочивають у парках та лісах і прагнуть звести до мінімуму наслідки свого перебування на природі [4].

Аналіз демографічних характеристик споживачів еко-продуктів показав, що їх вік може істотно варіювати від країни до країни. Так, у Франції це дві групи: люди старші 55 років (65 %) і люди у віці від 18 до 24 років (близько 50 %), а в Китаї найбільший відгук був отриманий в групі від 25 до 34 років. В окремих країнах, наприклад у Великобританії, жінки більше, ніж чоловіки, цікавляться екологічними проблемами. В інших країнах подібних відмінностей не спостерігалось.

З іншого боку, за таким показником як рівень освіти сегмент споживачів, стурбованих екологічними проблемами і готових купувати екологічні товари, показав високий рівень однорідності в глобальному масштабі, а саме: найбільший відгук спостерігався серед споживачів з вищою освітою незалежно від країни, в якій проводилось дослідження [1].

Отже, в умовах високою конкуренції на ринку екологічність продукції може виступати рушійною перевагою. Знаючи усі особливості поведінки еко-свідомих споживачів можна досягти великих висот у торгівлі, а саме головне – зацікавити покупців і утворити з ними довгострокові відносини, а це є вагомою конкурентною перевагою, що допоможе підприємству добре почуватися на ринку.

Список використаних джерел

1. Похвощев В. А. Еко-товари. Вплив екологічного фактору на споживача і розвиток сектору екологічних товарів. *Екологія і життя*. 2017. № 11. С. 30 – 34.
2. Ращенко А. В. Особливості формування попиту на сільськогосподарську продукцію в контексті ставлення споживачів до її якості та екологічної безпеки. *Агросвіт*. 2017. № 22. С. 30 – 35.
3. Ілляшенко С. М. Екологічність як чинник конкурентоспроможності продукції. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 143 – 150.
4. Экологический маркетинг и его основы. URL: http://www.marketing.spb.ru/lib-m/strategy/eco_marketing.htm.

УДК 658.5

JEL Classification: O30

Шевченко А. П.,
здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Практика світових і українських компаній показує, що основну роль на підприємствах у кризових умовах відіграють раціональне використання всього потенціалу компанії та вміння організації її управління нею. Організації потребують інновації, так як саме вони забезпечують ефективний результат в організаційній, фінансовій, виробничій сферах. В умовах підвищеної конкуренції на українських ринках у споживачів підвищуються вимоги до надаваних їм продуктів і послуг, тому постійні нововведення можуть стати одним із чинників отримання конкурентних переваг.

Інноваційний менеджмент – система, в якій фактори взаємодіють між собою, які націлені на досягнення або підтримання потрібного рівня життєздатності та конкурентоспроможності підприємства за допомогою механізмів управління інноваційними процесами [1].

Інноваційний процес – це процес створення, освоєння, поширення і застосування інновації. Весь хід цього процесу повинен відстежуватися і коректуватися на основі інформації про стан ринку інновацій: про досягнення конкурентів, про запити потенційних споживачів та інше. На основі цього приймається рішення про подальший розвиток інноваційного процесу або про його припинення.

Мета інноваційного менеджменту полягає в нарисі основоположних спрямувань науково-технічної і виробничої діяльності компанії в таких сферах її діяльності [2]:

- розробка, поліпшення і впровадження нової продукції;
- подальша модернізація і розвиток застарілих рентабельних виробництв;
- закриття неприбуткових виробництв.

Здійснення інноваційного менеджменту передбачає: розробку та реалізацію планів і програм інноваційної діяльності; нагляд за ходом розробки інноваційної продукції та подальше впровадження; розгляд планів створення нових товарів; проведення цілісної інноваційної політики: координації діяльності у виробничих підрозділах; забезпечення

фінансами програм інноваційної діяльності; забезпечення інноваційної діяльності кваліфікованим персоналом; створення тимчасових цільових груп для комплексного вирішення інноваційних завдань – від ідеї до серійного виробництва товарів.

Інноваційні завдання передбачають:

- зниження витрат;
- поліпшення якості продукції або послуг;
- виведення на ринок нового товару;
- формування нової стратегії збуту, яка сприяє підвищенню інтересу споживачів до нового товару тощо.

На сьогоднішній день серед проблемних питань інноваційної сфери України переважно визначають чотири основні [3]:

- відсутність фінансування програм з інноваційної діяльності;
- неузгодженість інтересів держави і представників організаційних конструкцій;
- стрімкий розвиток науково-технічного прогресу і неквапливе впровадження нововведень у техніці і спец-технології виробництва;
- низький рівень охорони розумової власності.

Основними шляхами активації інноваційної діяльності можуть бути:

- належний рівень охорони розумової власності;
- підготовка висококваліфікованих кадрів;
- підтримка умов упровадження інновацій вітчизняними вченими;
- створення пільг компаніям для впровадження інноваційного товару;
- створення сприятливого для інновацій мікроклімату;
- грамотний поділ фінансових джерел на різні сфери розвитку науково-технічного-прогресу.

Таким чином, для ефективної реалізації програм інноваційного розвитку необхідна відповідна державна підтримка. Значна роль держави в процесах комерціалізації технологій визначається політикою держави, спрямованою на створення економіки інноваційного типу.

Список використаних джерел

1. Плакіда В. Т. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Харків : ХНАМГ, 2010. 76 с.
2. Хучек М. В. Инновации на предприятиях и их внедрение. Москва : Луч, 2002. 258 с.
3. Кукурудза І. І. Інноваційна діяльність в регіоні: стан, проблеми, перспективи. *Вісник економічної науки України*. 2012. № 1. С. 67 – 70.

СЕКЦІЯ 5. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 330.47

JEL Classification: H54

Дульська І. В., канд. екон. наук, старш. наук. співроб., старший науковий співробітник відділу інноваційної політики, економіки та організації високих технологій, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНІ ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ

Регуляторні органи в сфері телекомунікацій (ТК) та зв'язку серед інших завдань несуть відповідальність за видачу ліцензій на експлуатацію, забезпечення належної якості обслуговування користувачів, збереження конкурентного середовища функціонування сфери та сприяння інвестиціям.

Це стало особливо важливим в умовах карантинних заходів по боротьбі з пандемією Covid-19 і через перехід багатьох бізнесів та установ на дистанційний режим роботи, що призвело до істотного збільшення навантаження на ТК-мережі в Україні. За даними Міністерства цифрової трансформації, фіксований трафік в Україні за час карантину зріс на 25 %, голосовий мобільний – на 17 %, в той час як обсяг спілкування в месенджерах та соцмережах, трафік мобільного Інтернету – ні. Також зросло навантаження на служби підтримки абонентів. За даними найбільших точок обміну трафіку, що забезпечують значну частину роботи українського сегменту Інтернет, таких як Giganet і UA-IX, за час карантину споживання трафіку онлайн-сервісів зросло на 25 – 40 %, сумарний трафік UA-IX, наприклад, за 22.03.2020 р. сягнув 700 Гбіт/с, Giganet – 2 Тбіт/с. Для збільшення пропускної здатності каналів задіяні додаткові потужності [1]. Інтернет-активність перемістилася з робочих Wi-Fi на домашні, з великих міст – в передмістя (в м. Києві в березні 2020 р. Інтернет-трафік впав на 20 %, в Київській області – зріс на 20 %) [1]. Для порівняння, за даними Huawei обсяг фіксованого трафіку зріс в Іспанії – на 40 %, Італії – 70 % (при значному зосередженні на онлайн-іграх), Німеччині – 16 %, Британії – 20 – 30 %, Китаї – 70 % [2]. Є велика ймовірність того, що багато компаній і після карантину переглянуть бізнес-моделі в бік дистанційної праці персоналу.

Проте, незважаючи на те, що Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ) ще 1.01.2017 р. зобов'язала постачальників ТК-послуг зазначати в договорах із

абонентами значення мінімальних швидкостей передавання та приймання даних для фіксованого широкосмугового доступу до мережі Інтернет (ШСД), більшість операторів і провайдерів або ігнорували вимоги, не зазначаючи мінімальні швидкості в публічних договорах, або зазначали свідомо занижені швидкості, на яких використання мережі неможливе, в т.ч. 0 Мбіт/с [3]. Крім того, близько 50 % операторів, провайдерів телекомунікацій, що надають послуги фіксованого ШСД, не виконують вимоги Порядку надання операторами, провайдерами телекомунікацій звітності та інформації, затвердженого рішенням НКРЗІ 05.04.2016 № 180, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.05.2016 р. за № 739/28869 в частині обов'язкового надання звітності НКРЗІ, про що йдеться в Звіті НКРЗІ за діяльність у 2019 р. [4].

Це свідчить про слабку інституційну спроможність регулятора сфери, адже в разі порушень суб'єктами, що підлягають регулюванню, вимог до них регулятор має застосовувати заходи впливу, аж до припинення дії ліцензій. Така м'яка позиція регулятора призвела до того, що більше 15 тис. інтернет-провайдерів реінвестували в розвиток цифрової інфраструктури істотно менше, ніж цього вимагає поточна ситуація. Хоча ряд операторів і провайдерів ("Укртелеком", "Датагруп", Vega) перевели мережі з мідних технологій на оптичні, тому їхні канали передачі даних і обладнання справляються із завантаженням, що зросло [1].

В подальшому буде спостерігатися ще більш масовий розвиток цифрової інфраструктури, яка уможливить реалізацію всіх проектів цифровізації: ТК, хмарних сховищ, процесингових центрів, ЦОДів, мереж точок публічного доступу Wi-Fi, в т.ч. в сфері Smart City (цифровим відеоспостереження охоплено лише 0,05% населених пунктів України), e-Government (центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів) (в ідеалі їх може замінити програми як "Держава в смартфоні", але виходячи з поточного стану цифрової інфраструктури, забезпеченості населення ШСД це буде дуже складно забезпечити), ЦОДів з обслуговування державних банків, центральних органів виконавчої влади, силових структур і структур правопорядку. На даний час можна констатувати значні прогалини розвитку цифрової інфраструктури.

Держстат оприлюднює дані щодо кількості абонентів ШСД зі швидкістю 10–100 Мбіт/с разом для фіксованого та мобільного ШСД зі швидкістю 256 Кбіт/с – 10 Мбіт/с та 10–100 Мбіт/с. Окремо не передбачений діапазон спостережень швидкості > 30 Мбіт/с (практика ЄС). Хоча форма державного статспостереження № 14-зв'язок (квартальна) вимагає від підприємств подачі показників ШСД зі швидкістю 100 Мбіт/с – 1 Гбіт/с та > 1 Гбіт/с, проте їх не публікують. Це унеможлиблює співставність з показниками ЄС.

Тому регулятору (НКРЗІ) слід наполягати на законодавчому визначенні параметрів усіх видів ШСД, його граничних швидкостей за системою показників, сумісною з практикою ЄС, змусити операторів і провайдерів суворо

дотримуватися вимог до звітності і подання статистичної інформації та заявлених в угодах показників ТК-послуг, що змусить їх інвестувати необхідного розміру кошти в розвиток цифрової інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Карантин та українські телекомунікації: навантаження посилює, тарифи не виростуть. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2911889-karantin-ta-ukrainski-telekomunikacii-navantazenna-posilne-tarifi-ne-virostut.html>.
2. Як коронавірус змінює цифровий світ. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/yak-koronavirus-zminuyue-cifrovij-svit>.
3. Форум Digitalization: business talk.open opportunities. URL: <http://www.ht-office.org/digitalization-business-talk-open-opportunities>.
4. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2019 р. URL: https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9088/Zvit_2020_NKRZI.pdf.

УДК 339.9

JEL Classification: G18

Платонова І. О., аспірант,
Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності у країнах з розвинутими ринковими відносинами стало одним із головних важелів перетворення зовнішньоекономічних зв'язків у дієвий фактор їх розвитку. Відтак, для визначення шляхів удосконалення системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні розглянемо механізм державного управління зовнішньоекономічною діяльністю у високорозвинутих країнах.

Варто зауважити, що характер зовнішньоекономічної політики розвинутих країн змінювався на різних етапах розвитку суспільства. У період становлення капіталістичного способу виробництва інтересам буржуазії відповідала система протекціонізму, тому вона була характерна для багатьох найбільших торговельних країн того часу – Голландії, Англії,

Франції. У домонополістичний період капіталізму інтереси великого промислового капіталу вже вимагали свободи конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках, яка потім була розвинута в систему вільної торгівлі. У цей період також застосовувався і протекціонізм, який був спрямований на захист від іноземної конкуренції слабких галузей промисловості, підтримуючи їх розвиток [1, с. 34].

Стрімкий розвиток зовнішньоекономічних відносин Китаю став наслідком відкритої зовнішньоекономічної політики, яка була орієнтована на розширення економічних зв'язків із зарубіжними партнерами, залучення іноземного капіталу в економіку країни та створення спеціальних економічних зон і відкритих економічних регіонів. Залучений іноземний капітал вкладено в обробну промисловість, завдяки чому в країні виникли нові високотехнологічні галузі промисловості. Крім того, іноземний капітал зайняв провідні позиції у зовнішній торгівлі Китаю, переважну частку торговельного обороту країни здійснюють підприємства з іноземним капіталом.

Зі вступом до СОТ зовнішньоекономічна політика Китаю стала ще більш ліберальною, що виявилось у зниженні тарифних і нетарифних обмежень та створенні сприятливого клімату для залучення іноземних інвестицій.

В економічній стратегії уряду Німеччини розвитку зовнішньоекономічних зв'язків відведена ключова роль з урахуванням високої залежності стану економіки від результатів її участі у світогосподарських зв'язках. Основою зовнішньоекономічної політики Німеччини є розвиток економічних зв'язків з її головними зовнішньоекономічними партнерами: країнами ЄС, США і Японією. Велика увага надається розширенню присутності німецьких фірм на ринках країн Південно-Східної Азії, Латинської Америки, півдня Африканського континенту, Східної і Центральної Європи. Першочергове значення в зовнішньоекономічній політиці Німеччини надається зміцненню ЄС, в якому Німеччина посідає ключове місце, будучи локомотивом західноєвропейської інтеграції.

Стимулюванню німецького експорту сприяє розвинута система фінансування і страхування зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, у цілях сприяння зовнішньоекономічній діяльності німецьким фірмам надається державна фінансова підтримка для їх участі в зарубіжних виставках і ярмарках, завдяки чому ініціюється близько 20 % усього німецького експорту, розширяється мережа німецьких зовнішньоторговельних палат [3, с. 117].

В умовах структурної перебудови, що відбувається в економіці Франції, усе зростаючу роль відіграють зовнішньоекономічні зв'язки, перш за все зовнішня торгівля, що є однією з найбільш динамічних галузей і головною формою участі країни в системі світогосподарських відносин.

Механізм державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків країни направлений на підвищення конкурентоспроможності французьких

товарів, має комплексний характер і зачіпає, крім сфери реалізації товарів, і стадію експортного виробництва. Значно розширені методи і засоби державного втручання, що вирізняється селективністю і цілеспрямованістю. Крім того, зростає взаємозв'язок його основних важелів у кредитно-фінансовій і адміністративній сферах.

З країн, що досягли значного успіху у фінансово-кредитному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності потрібно виділити США. У США фінансово-кредитна складова механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою наступних державних установ: Експортно-імпорتنний банк США, що здійснює кредитування зовнішньоекономічних операцій та страхування цих же кредитів; Асоціація страхування закордонних кредитів, яка здійснює страхування зовнішньоторговельних кредитів; Громадська корпорація з фінансування експорту, що надає кредити імпортерам американської продукції.

Японська практика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності характеризується досконалою нормативно-правовою базою. Системою заходів законодавчого й адміністративно-правового регулювання є ієрархічна піраміда, яку завершує закон про валютний обмін і зовнішню торгівлю. Цей закон визначає загальну концепцію державного регулювання і має узагальнюючий характер. Він делегує повноваження детального фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності у тих чи інших сферах підзаконним актам. Це дає змогу більш повно враховувати й адекватно реагувати на зміни в міжнародній законодавчій ситуації і нові моменти в розвитку національного господарства. Також законодавство становлять закони, які регулюють основні блоки фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності: експортно-імпортні операції; митно-тарифну сферу; обслуговування зовнішньої торгівлі (закони про експортну інспекцію, страхування зовнішньої торгівлі, надзвичайні заходи з розвитку імпорту і розширення прямих інвестицій в Японії, банках, страховому бізнесі, цінних паперах, біржах та ін.); стандарти і технічні вимоги (закон про промислову стандартизацію та ін.); права інтелектуальної власності (закони про патенти, авторські права тощо). Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності тісно пов'язується із завданнями структурної переорієнтації економіки. Розв'язанню поставлених завдань сприяє широка диференціація ставок митного тарифу.

Таким чином, у розвинених країнах особливістю державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є те, що вплив уряду здійснюється через упровадження регулятивних програм, а не через безпосереднє використання адміністративних методів регулювання. Головними елементами урядової підтримки є: забезпечення ефективного функціонування внутрішніх ринків. Це включає встановлення стандартів якості товарів та їх контролю, запровадження системи інформації в країні щодо ринкових цін тощо; фінансування інновацій та наукових досліджень, запровадження консультаційних та освітніх служб; позики під низький

відсоток для національних виробників-експортерів; стабілізація доходів національних виробників-екс-портерів через упровадження програм підтримки виробництва окремих видів товарів; законодавче забезпечення діяльності національних виробників-експортерів.

Залежно від структурних змін, які відбуваються в економіці, та узгодження різноманітних правил міжнародної торгівлі система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності постійно вдосконалюється, з'являються нові ефективніші форми і методи фіскального регулювання експортно-імпоротної діяльності.

Отже, у практиці державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності високорозвинутих країн використовується широкий арсенал взаємодоповнювальних методів, а саме: законодавчі, адміністративно-правові, економічні, неформальні – що дає змогу забезпечувати досягнення поставлених цілей.

Безперечно, раціональні елементи державного регулювання зовнішньоекономічної політики у зарубіжних країнах можуть бути використані в Україні за умови всебічного врахування стану її економіки та національних особливостей. Вдале використання Україною світового досвіду в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності дасть змогу підвищити рівень економічної безпеки національної економіки, збільшити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг, забезпечити доступ до сучасних технологій та досвіду і методів прийняття оптимальних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Калінеску Т. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Луганськ : Вид-во СНУ ім. Володимира Даля, 2014. 553 с.
2. Кредісов А. Політика стимулювання експорту та її інструменти. *Економіка України*. 2003. № 2. С. 35 – 44.
3. Яремко Л. Напрями підвищення зовнішньоторговельного ефекту: макроекономічний аспект. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 1 (43). С. 111 – 118.

СЕКЦІЯ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 004.056

JEL Classification: L86

Криворучко О. В., д-р. техн. наук, професор,
завідувач кафедри інженерії
програмного забезпечення та кібербезпеки,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

Сунічук О. М.,
директор ТОВ “Новелл Консалтинг”, м. Київ

Десятко А. М.,
старший викладач кафедри інженерії
програмного забезпечення та кібербезпеки,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ФАХІВЦЯ З КІБЕРАУДИТУ

Однією з проблем сьогодення є поширення та масштаби кіберзлочинності не лише в Україні, а й у світовому масштабі. Завдання держави полягає у підготовці фахівців, які б спрацьовували на випередження кіберзлочинів, із врахуванням досвіду інших країн. Також ця проблема спонукає до вдосконалення та трансформації норм, що регулюють суспільні відносини у кіберпросторі.

В світі має вдосконалюватись підготовка фахівців з ІТ-аудиту або кібеаудиту. Фахівці по боротьбі з кібезагрозами та кібершахрайствами мають бути постійно обізнані в розвитку ІТ-новинок і ризиків, які можуть виникнути під час несанкціонованих вторгнень в систему. В сучасних умовах до професійної підготовки фахівців існують певні вимоги, які розкриваються через таке поняття, як модель спеціаліста, тобто професійно-обумовлена структура особистості в освітньому процесі. Як правило це вже є процес підвищення кваліфікаційного рівня фахівця.

Сучасну модель фахівця кібераудиту слід розглядати у інноваційному середовищі науки та високотехнологічних ІТ-виробництв.

Сформувати компетентісну модель фахівця з кібераудиту є принципово важливим завдання в сучасних умовах – в цій площині перетинаються здобутки фахівців-практиків, науковців, кадрових апаратів державних установ/організацій та систем стандартизації.

Світова система стандартизації почала розділятися на три взаємозалежних напрями, а саме: загальна система стандартизації сфери

послуг і менеджменту серії ISO; спеціальна або професійно спрямована система стандартизації та менеджменту галузі серії ISO [1].

Проблема підготовки та підтримання професійно-відповідного стану фахівців з кібербезпеки на терніях освітнього простору закладів вищої освіти займаються В. Бурячок, І. Пархомея, М. Степанов, В. Толубок; І. Логінов, Є. Скулиш, П. Біленчук, А. Войцехівський, С. Демідюк, В. Марков та ін., але існує проблема формування компетентнісного підходу до підготовки фахівців-практиків з кібераудиту в інформаційному просторі.

Формування компетентностей фахівця з кібераудиту має відбуватися за світовими стандартами та вимогами. Індустріальна модель кібербезпеки (Cybersecurity Industry Model США) що розробляється та впроваджується з метою представлення необхідного рівня професійної компетентності підприємств, організацій та їх фахівців, чия діяльність пов'язана із системою обробки, передачі та збереження даних у кіберпросторі. До системи загальних або спеціальних, професійно спрямованих стандартів галузі відносяться стандарти серії ISO/IEC. Standard ISO/IEC 2701 – модель системи менеджменту, яка визначає загальну організацію процесів, класифікацію даних, системи доступу, напрямки планування, відповідальність співробітників, використання оцінки ризику та ін. у контексті інформаційної безпеки [1].

Саме при формуванні компетентісної моделі вектор фахівця з кібеаудиту, який має постійно підтримувати свій професійно-науковий рівень (формувані кваліметричні індикатори), підлягає цілеспрямованому впливу на досягнення заздалегідь сформованих цілей.

Перелік нових компонентів в моделі може розширюватись і розмірність вектору буде рости, що є передбачуваним в даному сегменті підготовки фахівців. Для компетентісної моделі наповнення не буде абстрактним та штучно-структурованим, воно буде постійно збільшуватись в залежності від рішень тієї чи іншої проблеми, яка виникатиме у кіберпросторі.

Таблиця 1

Вибіркові кваліфікаційні вимоги до фахівця з кібераудиту

Кваліметричний індикатор	Фахівець з кібераудиту
Мотивація діяльності	Прагнення до якісних змін у сфері боротьби з кіберзлочинністю та кібершахрайствами
Фах за освітою	Бажано технічна
Технічні компетенції	Розуміння принципів мережевої безпеки; досвід у перехопленні та аналізі мережевого трафіку; досвід програмування на мовах високого та низького рівня; досвід реверс інжинірингу шкідливого програмного забезпечення; знання архітектури програмного забезпечення та операційних систем; знання криптології; досвід досліджень в сфері ІТ-технологій
Особистісні компетенції	Вміння приймати рішення, як в стандартних так і в не стандартних умовах та швидко діяти в умовах обмеженого часу

Джерело: [2].

Ситуація з підготовкою кваліфікованих фахівців з кібераудиту стоїть доволі гостро. Питання відбору фахівців, їх підготовка і підтримання належної кваліфікації є одним із центральних в організації діяльності з боротьби з кіберзлочинністю. В українській дійсності нерідко потреби практики випереджають теоретичні розробки та їх юридичне закріплення у нормативних документах в тому числі зі стандартизації.

Розробка компетентісної моделі підготовки фахівців з кібераудиту, формування їхніх кваліфікаційних вимог до компетенцій фахівців із кібербезпеки є актуальним та затребуваним напрямком розвитку в наукових працях, освітніх стандартах та методологіях. Практиці по підготовці фахівців з кібераудиту бракує науково обґрунтованих кваліфікаційних характеристик фахівців та агрегованих навиків фахівців практиків з кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. Матвійчук-Юдіна О. В. Властивості інформаційної системи відповідно міжнародних стандартів – основа формування компетентностей майбутніх ІТ-фахівців з предмету “комп’ютерна графіка”. *Іноватика у вихованні: зб. наук. пр.* Рівне, 2017. № 6. С. 237 – 245.

2. Діордіца І. Кваліфікаційні вимоги до компетенцій фахівців із кібербезпеки. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 2. С. 215 – 219.

УДК 368.01

JEL Classification: G22

Юрченко М. Є., канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту,
Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів

БАЙЄСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Проблема забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є комплексною. Багато вирішуваних при цьому задач носять математичний характер і рядом авторів розроблені математичні методи, які дозволяють кількісно оцінювати фінансові ризики діяльності страхової компанії.

©

Юрченко М. Є., Клименко Т. В. Байєсовське моделювання страхових фінансових ризиків. *Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 7 серпня 2020 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 60 – 61.

Навіть в економічних умовах стабільного розвитку страхові компанії не в змозі створити ідеально збалансований портфель ризиків, оскільки в більшості випадків, кількість об'єктів страхування незначна або портфель містить великі і небезпечні ризики, які вносять до складу портфеля елементи диспропорції. Питання необхідності пошуку нових моделей управління страховими ризиками в останній час отримали певне освітлення в літературі.

Слід відзначити, що сьогодні внаслідок активного розвитку ризик-менеджменту все частіше з'являються роботи, присвячені різноманітним методам оцінки ризиків. Серед них можна відзначити роботи [1 – 3], в яких розглянуті деякі математичні аспекти визначення оптимальної структури страхових ризиків.

Найбільш вичерпні результати в цій сфері отримані авторами [4, 5], в яких основна увага приділяється динамічним моделям банкрутства, що відрізняються від статистичних тим, що в них події розглядаються протягом деякого проміжку часу. Однак, у всіх зазначених роботах мова йде тільки про зниження ризику випадковості, а поставлене завдання вирішується тільки в статистичній постановці. В даний момент немає досліджень, присвячених створенню ефективного і простого імовірнісного методу оцінки перестраховувальних ризиків, що впливають на фінансову стійкість страховика, а так само єдиного методологічного підходу до визначення ризику, відсутні загальні принципи побудови класифікації ризику, існують невирішені питання його вимірювання, вибору і оцінки.

В представленому дослідженні представлено процес отримання страхової премії та зроблена оцінка необхідної суми ризикового капіталу. В процесі моделювання використовується Марківська модель, а для прогнозування потенційної суми претензій застосовано модель передаточної функції. Початковий розмір ризику оцінюється за допомогою прогнозного розподілу Баєеса. Показано, що використання сучасних Баєсовських методів дозволяє з мінімальної похибкою зробити оцінку ймовірності збанкрутіння страхової компанії та мінімізувати страхові ризики.

Список використаних джерел

1. Ширяев А. Н. Основы стохастической финансовой математики. Москва : Фазис, 1998. 512 с.
2. Мельников А. В., Бойков И. В. Элементы страхового риск-менеджмента. Москва : АФЦ, 2000. 87 с.
3. Мак Т. Элементы страхового риск-менеджмента. Москва : Олимп Бизнес, 2012. 411 с.
4. Радюк Л. Е., Терпугов А. Ф. Теория вероятностей и случайных процессов. Москва : ЮФУ, 1988. 174 с.
5. Юрченко М. Е., Марченко Н. А. Модель некомерційних фондів соціального страхування з експоненційним розподілом витрат. Інвестиції: практика та досвід. 2014. №21. С. 136 – 138.

СЕКЦІЯ 7. ПРАВО

УДК 658.7.01

JEL Classification: H57

Ніщимна С. О., д-р. юрид. наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів

ТЛУМАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ “ЗАКУПІВЛІ”

Термін “закупівлі” за останні роки становлення України набув певної трансформації, що є закономірним процесом, пов’язаним з розвитком і становленням економічних відносин.

Дефініція “закупівлі” в довідникових джерелах тлумачиться, переважно, як придбання товарів усередині країни чи за кордоном великими партіями, у великій кількості [1], або як діяльність компанії, спрямована на придбання сировини, напівфабрикатів та послуг, та її підрозділ, що виконує ці функції [2].

Так, на історичному етапі здобуття незалежності в Україні застосовувалася процедура державних закупок сільськогосподарської продукції, що полягала у діяльності держави щодо забезпечення державних потреб країни в сільськогосподарській продукції шляхом доведення до колгоспів і радгоспів планового завдання на її виробництво і продаж державі за договорами контрактації сільськогосподарської продукції. Державні закупки були встановлені постановою ЦК КПРС і РМ СРСР “Про перебудову і поліпшення організації державних закупок сільськогосподарських продуктів” від 25.11.1961 р. Нові форми державних закупок сільськогосподарської продукції стали застосовуватися відповідно до постанови Верховної Ради УРСР “Про запровадження на території України єдиного державного замовлення на виробництво продукції, виконання робіт (послуг) від 15.10.1990 р. Порядок, умови та форми забезпечення України матеріальними ресурсами визначені Законом України “Про поставки продукції для державних потреб” від 1995 р. Особливості відносин, що виникали у зв’язку з поставками (закупівлею) для державних потреб сільськогосподарської продукції і продовольства, регулювалися окремими актами законодавства, наприклад, постановою Кабінету Міністрів України “Про державний контракт і державне замовлення на сільськогосподарську продукцію, сировину і продовольство на 1994 рік”, від 12.11.1993 р., указами Президента України “Про державний контракт на сільськогосподарську

продукцію на 1995 рік” від 16.01.1995 р., “Про заходи щодо реформування аграрних відносин” від 18.01.1995 р. Пізніше замість договорів контрактації стали застосовувати державні контракти [3].

Державні закупівлі – частина товарів і послуг, вироблених у країні або за кордоном і закуплених урядом, державними органами за кошти державного бюджету для гарантованого забезпечення випуску необхідних для країни техніки та устаткування і власного споживання, а також забезпечення споживання населення та утворення резервів [4].

Деяке інше тлумачення наведено у “Великому тлумачному словнику економічних і юридичних термінів”, що характеризує державні закупівлі як державні видатки органів влади на кінцеву продукцію підприємств і на будь-яке безпосереднє придбання державою ресурсів, особливо робочої сили, не враховуючи трансфертні платежі” [5].

І. Смотрицька розкриває сутність державних закупівель як соціально-економічного поняття та визначає їх заключним етапом процесу забезпечення суспільних потреб у товарах, роботах і послугах, що впливають із раніше укладених угод [6].

Зміни в економічному розвитку держави спонукали до необхідності нормативного закріплення дефініції “закупівлі”, що знайшло своє відображення у низці законодавчих актів України. Першим законодавчим документом був Закон України “Про здійснення державних закупівель” від 1 червня 2010 р., де державна закупівля (закупівля) визначалася як придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти у порядку, встановленому цим Законом [7]. Деяке іншого трактування зазнав цей термін в аналогічних Законах 2014 та 2015 років, де державна закупівля (закупівля) визначалася як “закупівля товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом”, але без прив’язки до державних коштів [8].

У новій редакції Закону України “Про публічні закупівлі” 2019 року законодавець залишив тлумачення терміну “закупівлі”, пропонувані у попередніх законодавчих документах, але розширив мету даного нормативно-правового акта. Так, метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції. Крім цього, Закон також має на меті адаптувати законодавство України та асquis Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Отже, економічні перетворення в державі активно впливають на зміст та сутність тлумачень окремих дефініцій, зокрема й закупівель.

Список використаних джерел

1. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. 4-те вид., випр. та доп. Київ : Т-во “Знання”, КОО; Львів : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. 566 с.

2. Кох Р. Менеджмент и финансы от А до Я / пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. Санкт-Петербург : Изд-во “Питер”, 1999. 496 с.

3. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : “Укр. енцикл.”, 1998. Т.2. С. 156 – 157.

4. Економічна енциклопедія: у трьох томах / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2000. Т.1. 864 с.

5. Горин В. Фінансові аспекти теми державних закупівель. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 6. С. 65 – 73.

6. Смотрицкая И. И. Трансформация системы государственных закупок в Российской экономике / автореф. дис. на соискание уч. степ. доктора экон. наук: спец. 08.00.05 – экономика и управление народным хозяйством. С. 2. Москва : Инт. экономики РАН, 2009.

7. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 10.04.2014 р. № 1197-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-18>.

8. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

УДК 341.4

JEL Classification: K33

Самойленко М. Н.,
здобувач вищої освіти,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

Після закінчення Другої світової війни, бурхливий розвиток отримав інститут відповідальності фізичних осіб за порушення норм міжнародного права. Розв’язання збройних конфліктів та порушення законів, звичаїв ведення війни та запровадження заходів, покликаних знищити чи обмежити права етнічних чи інших меншин тощо, упродовж тривалого періоду історії змушували світову спільноту вживати відповідних заходів протидії та покарання. Поряд з міжнародно-правовою відповідальністю держави за порушення норм міжнародного права, повинна існувати ще одна – відповідальність фізичної особи, поведінка якої спричинила правопорушення.

Криміналізація посягань на норми міжнародного права з боку фізичних

осіб здійснюється у двох напрямках: фіксацією переліку міжнародних злочинів в універсальних міжнародно-правових актах або констатацією факту правопорушення за допомогою відповідних міжнародних органів, зокрема: Ради Безпеки ООН. Натомість об'єм міжнародно-правової відповідальності у випадку скоєння міжнародних злочинів, поряд з іншими обмеженнями державного суверенітету, може включати для держав міжнародні зобов'язання щодо визнання державами-порушницями юрисдикції міжнародної юстиції над власними громадянами і передачу цих осіб для здійснення переслідування відповідними міжнародними органами.

Можливість порушення норм міжнародного права протиправною поведінкою індивіда також передбачена положеннями проекту конвенції "Відповідальність держав за міжнародно-протиправне діяння", схваленого Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 56/83 від 12.12.2001 р. Зокрема, Глава II проекту "Присвоєння поведінки держави" вживає термін "поведінка особи". Для встановлення факту виконання прерогатив держави несуттєво, чи вчиняла особа дії, перебуваючи в офіційному статусі, визначеному внутрішнім законодавством, виконувала делеговані функції та повноваження, чи перейняла їх унаслідок відсутності або неспроможності офіційної влади. Насправді, вчиняючи міжнародний злочин і посягаючи на норми міжнародного права, індивід загалом виконує прерогативи держави – суб'єкта міжнародного права, і його дії кваліфікуються міжнародним правом як поведінка на міжнародній арені. Отже, для вчинення такої поведінки особа повинна володіти особливими повноваженнями, що вирізняють її з середовища кримінальних злочинців. Спеціальний статус правопорушника є першою особливістю правової природи міжнародного злочину як явища міжнародного права.

Сьогодні, зважаючи на існування Міжнародного кримінального суду, застосування міжнародної юстиції жодним чином не посягає на державний суверенітет і на покровительство власних громадян, як один із наслідків, що впливають із державного суверенітету. Отже, залучення в процесі переслідування за вчинення міжнародних злочинів органів міжнародної юстиції є не лише допустимим, а й необхідним, оскільки досягнення позитивного результату національними механізмами або неможливе, або розмір санкції не відповідатиме суспільній небезпеці вчиненого.

Таким чином, відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного права можна вважати складовою системи міжнародного миру та безпеки. Сьогодні процес становлення і розвитку стандартів поведінки держав на міжнародній арені покликаний не допустити посягань на норми міжнародного права, насамперед завдяки утворенню відповідних національних механізмів запобігання й уникнення конфліктних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Гринчак В. Правова природа міжнародних злочинів. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2015. Вип. 37. Ч. 2. С. 17 – 22.

СЕКЦІЯ 8. ТУРИЗМ

УДК 911.3:30(477.82):[338.48:791.82(477.82-25)]

JEL Classification: L82

Єрко І. В., канд. географ. наук,
доцент кафедри туризму та готельного господарства,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Качаровський Р. Є.,
інженер II категорії навчальної лабораторії
краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Карпюк З. К., канд. географ. наук,
старший викладач кафедри фізичної географії,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

Чижевська Л. Т., канд. географ. наук,
доцент кафедри фізичної географії,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗООПАРКАХ

Охарактеризовано дозвіллеву діяльність Луцького зоопарку. Відображено історію створення, основні засади функціонування та функції закладу, визначено особливості дозвіллевої діяльності.

Невід’ємною складовою дозвілля є організація дозвіллевої діяльності в парках. Парки пропонують широкий спектр послуг, а саме: екскурсії, ігрові майданчики, творчі заходи та інше. За функціональними ознаками парки поділяють на спеціалізовані (спортивні, дитячі, історичні, зоологічні) та багатофункціональні (паркові комплекси, тематичні парки) [2, с. 87 – 89].

Сьогодення туристичної галузі базується на пошуку нових форм дозвілля потенційних туристів певною територією аби дати можливість розширити свій світогляд і забезпечити повноцінний відпочинок. Залучення різних природоохоронних і пізнавальних об’єктів дозволяє розширити коло мережі туристично-рекреаційних об’єктів певної території. До них можемо віднести й зоопарки.

Комунальне підприємство “Луцький зоопарк” – це культурно-освітня, природоохоронна та науково-дослідна установа, створена з метою

збереження рідкісних видів тварин України. Основними завданнями підприємства є: формування та утримання колекції тварин; збереження та відтворення тварин в умовах зоопарку, в першу чергу зникаючих, рідкісних, занесених до Червоної книги України; вивчення, узагальнення та впровадження вітчизняного та зарубіжного досвіду утримання тварин у зоопарках; поширення еколого-освітніх знань; реалізація тварин та обмін із зоопарками України та інших країн; здійснення різноманітних форм культурного обслуговування, створення умов для відпочинку та дозвілля населення за умови збереження сприятливих умов утримання тварин [1].

Згідно з рішенням Луцької міської ради від 07.12.2011 р., зоопарк отримав статус окремого комунального підприємства “Луцький зоопарк”, яке займає біля 4,2 гектарів площі. З 2013 року зоопарк поступово реконструювався власними силами та фінансуванням з міського бюджету. В ньому налічувалось 46 видів тварин. У 2015 році було проведено загальну реконструкцію зоопарку. Завдяки програмі транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна відбулося спорудження вольєрів для ведмедів і оглядового майданчика перед ним; вольєрів для левів також з оглядовим майданчиком; проведено заміну застарілих вольєрів та огорожі, виконано загальний благоустрій території. Також було встановлено Wi-Fi на всій території зоопарку. З 2017 р. Луцький зоопарк приєднався до єдиної системи зоопарків світу (Species360 – міжнародна система інформації видів) [1].

Зооекспозиція складається із понад 500 тварин 94-х видів. Олені, лами, кози, вівці, верблюди – перебувають у загорожах. Наявні вольєри для мавпочок ігрунок та капуцинів, лемури, сурикатів, орлів; клітки для папуг, сов, а також вольєри для нутрій, дикобразів, в'єтнамської свині, клітки для кроликів, кавій, різних порід домашньої птиці. У центрі зоопарку розташовано кілька штучних озер, де живуть качки, гуси, лебеді та пелікани [1].

Серед екзотичних представників фауни – ведмеді, леви, благородний олень, антилопа, бізон, лама, дикобраз, єнотовидні собаки, павичі, фазани, чорні лебеді.

Кількість тварин і птахів постійно збільшується: майже щомісяця в зоопарку з'являються нові мешканці. Для них створюють відповідні умови. Ведмеді, тигри і леви живуть в окремих містечках. Олені, лами, кози – у просторих загорожах. На всій території зоопарку багато зелені і безліч зручних лавочок, із яких дуже зручно стежити за тваринами і птахами. У Луцькому зоопарку відбуваються екологічні квести, сімейні фестивалі, святкування Міжнародного дня дітей, Дня вишиванки, Івана Купала та багатьох інших свят.

Туристично-рекреаційні ресурси КП “Луцький зоопарк” дають змогу долучити його до мережі туристичних маршрутів міста Луцька. Наявний потенціал забезпечує розвиток пізнавального і наукового туризму із залученням широкої категорії туристів – від школярів до осіб поважного віку.

Функціонування зоопарків дає можливість місцевому населенню, а особливо дітям познайомитись із природою, свійськими та екзотичними тваринами виконуючи дозвіллеві та виховні функції [2, с. 93].

Список використаних джерел

1. Комунальне підприємство “Луцький зоопарк”. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/komunalne-pidpriemstvo-lutskiyi-zoopark>.
2. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник. Київ : Кондор, 2005. 408 с.

УДК 338.48

JEL Classification: L83

Іваненко О. І., канд. екон. наук,
доцент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ

Міжнародний туризм є одним із найбільш постраждалих через закриття кордонів секторів економіки.

За прогнозними даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) цього року кількість міжнародних туристів через пандемію коронавірусу скоротиться на 20 – 30 % у порівнянні з показниками 2019 року. Таке падіння туристичної галузі вартує від п'яти до семи років розвитку.

За перші п'ять місяців 2020 року порівняно з аналогічним періодом минулого року число міжнародних прибуттів туристів по всьому світу скоротилося на 56 % [1].

Значним впливом на світову економічну кризу є втрата 320 млрд дол. США міжнародних експортних доходів від туризму, що більш ніж в три рази більше, ніж було втрачено за весь 2019 рік. Або на 300 мільйонів менше міжнародних туристів, які прибули в січні-травні 2020 року у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року.

Аналіз міжнародних туристичних потоків Азіатсько-Тихоокеанського регіону, який став першим регіоном, постраждалим від пандемії, показує, що за період січень-травень 2020 року кількість прибуттів скоротилася на 60 %. В Європі було зафіксовано друге за ступенем зниження: на 58 % менше прибуттів, за якою слідує Близький Схід (-51 %), Північна і Південна Америка і Африка (обидва регіони по -47 %) (рис. 1) [1].

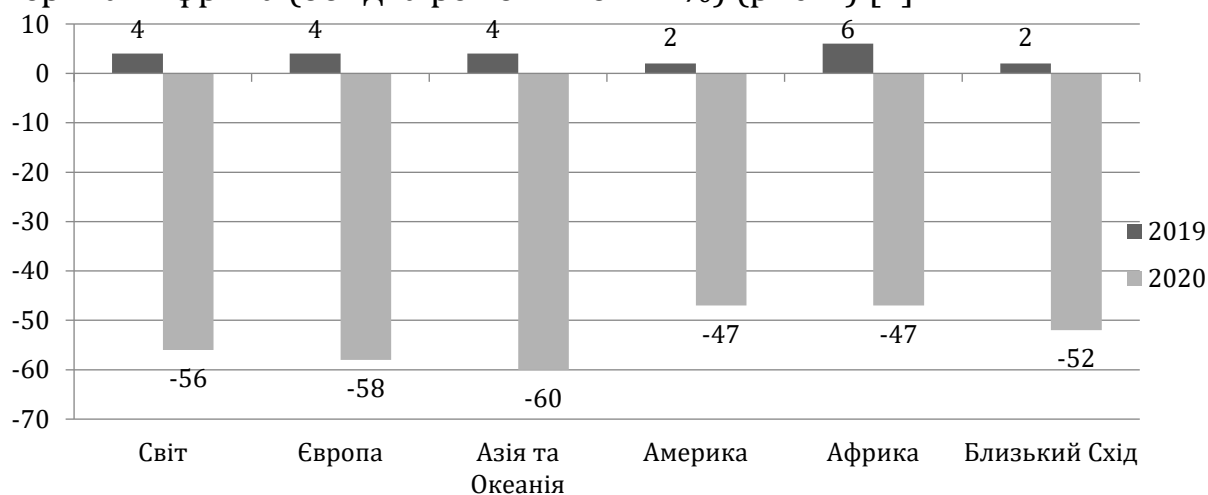

Рис. 1. Темпи зниження міжнародних туристичних прибуттів за туристськими регіонами світу за період січень-травень 2020 року, %
Джерело: [1].

Відносно повільне відновлення можливо після скорочення числа міжнародних прибуттів в травні 2020 року на 98 %, що відображає обмеження на поїздки майже в усі пункти призначення у всьому світі на тлі заходів щодо стримування поширення пандемії COVID-19.

Поступова та обережна зміна тренду можлива протягом літніх пікових місяців в північній півкулі у зв'язку із поступовим зняттям обмежень на поїздки в країнах світу, особливо в Європі, відновленням ряду міжнародних рейсів і перезапуском внутрішньорегіонального ринку.

Індекс довіри ЮНВТО впав до рекордно низького рівня, як для оцінки січня-квітня 2020 року, так і для перспектив на травень-серпень. Більшість експертів Групи експертів ЮНВТО очікують відновлення міжнародного туризму лише у другій половині 2021 року.

Основними негативними чинниками є обмеження на поїздки і закриття кордонів, головних ринків туристичних послуг, таких як Сполучені Штати і Китай, проблеми безпеки, пов'язані з поїздками, відновлення поширення вірусу і ризику нових блокувань або комендантської години, відсутність надійної інформації та погіршення економічних умов в якості факторів, що впливають на довіру споживачів.

Очікується, що внутрішній туризм відновиться швидше. Хоча дані внутрішнього туризму в деяких регіонах світу за червень-липень 2020 року мають позитивну тенденцію, що відповідає відновленню туризму в багатьох напрямках, проте можливо очікувати відновлення протягом 2021 року.

Також відбуваються зміни в поведінці споживачів, такі як поїздки ближче до дому або прилеглі поїздки, бронювання ближче до дат від'їзду поїздки або переваги подорожувати на автомобілі. Навіть за поступового відновлення туристичної галузі у світі під впливом пандемії COVID-19 посилилася тенденція до зниження мобільності туристів, яким часто пропонують відпочивати на обмежених територіях [2].

Задля збереження туристичної галузі в цілому та зокрема туристичного бізнесу, основними можливими діями в таких умовах є: підтримка та інформування своїх клієнтів, моніторинг всіх процесів, застосування методів управління ризиками, планування стратегії відновлення бізнесу.

Список використаних джерел

1. Журнал Всесвітньої туристичної організації "Туристичний барометр". 2020. Т. 18. № 4. 36 с.
2. Кулицький С. Криза на світовому нафтовому ринку та її вірогідні наслідки для глобальної та української економіки. *Україна: події, факти, коментарі*. 2020. № 11. С. 33 – 38.

**Research
Europe.org**